

COLOFON

Het Bulletin is een uitgave van de Stichting Nederlands Instituut voor Logotherapie en Existentiële Analyse (NILEA) in het kader van de geestelijke volksgezondheidszorg in het Nederlandse taalgebied en heeft ten behoeve van een groeiend internationaal lezerspubliek een meertalig karakter. De website van het Instituut kunt u vinden op <http://www.logotherapy.nl>

REDACTIE BULLETIN

Redactieadres: Molenweg 19, 3171 CM Poortugaal.
E-mail: bulletin@logotherapy.nl Redactieraad: Prof. dr. Willem J. Maas, Alkmaar (eindredactie) drs. Pieter Hoekstra, Poortugaal, Willem L. van der Mee, Breda, drs. Merijn A. E. Merbis, Amstelveen, Carol Holmes Ph.D., London, Prof. U. Eglau, Wenen.

Abonnementen opgeven bij het redactieadres, per jaargang betaalt u fl. 30,- of € 13,61. Een proefnummer is kosteloos. Bij opgave ontvangt u het eerstvolgende nummer en voldoet u de overige nummers x € 2,90. Donateurs van de Stichting Nederlands Instituut voor Logotherapie ontvangen het tijdschrift gratis. Abonnementsgelden maakt u over op ABN/AMRO 46 93 15 652 t.n.v. Stichting NILEA, o.v.v. 'Bulletin'.

DOEL

Het Bulletin beoogt een platform te zijn voor hen die werkzaam zijn in de hulpverlening (geestelijke gezondheidszorg), of zich daarop voorbereiden. De toegevoegde waarde van het Bulletin vindt u in de binding aan het werk van V. E. Frankl (1905 – 1997), waarbij diens kritische antropologie centraal staat in de vraag naar menselijke waardigheid en zinvol bestaan. Het Bulletin kiest, met Frankl c.s., voor de zich steeds verantwoordende integratieve benadering.

HET INSTITUUT

Tel. 050 – 52 50 570 Fax 050 52 66 303

Voorzitter: drs. H. Sanders, Moddermanlaan 5,
9721 GK Groningen; h.sanders@pl.hanze.nl

OPLEIDINGEN

Dr W. J. Maas, Sonnenburg 9, 1823HM Alkmaar,
Tel. 072 – 5207 860, w.maas@logotherapy.nl
Raad van Toezicht: Prof. dr G. Giovinco, University of Central Florida, Orlando USA.

BEROEPSVERENIGING NVLEA

Voorzitter drs. R G D Carton, Bataviastraat 39G,
1095 EM Amsterdam, 020 69 34 075.

Secreatriaat: B. Sytsma, Spanjaardslaan 103,
8917 AN Leeuwarden.

REDACTIONEEL

Dit nummer gaat over integratie. Frankl's werk is niet zozeer 'de' Logotherapie, maar juist een verheldering en nadere precisering van psychotherapie op het punt van integratie. Zijn werk integreert naar drie kanten. Allereerst de theorie kant. Daarin wordt vanuit een kritische herformulering van wat logotherapeutische ontwikkeling besloten. Die weg is door de omstandigheden opgelegd. Noch de psychoanalyse van die tijd, noch de beginnende gedragstherapie (Adler), noch de zichzelf als humanistische of existentiële therapie aanduidende richtingen waren bereid om het kritische gesprek zodanig te voeren dat tot een praktische rehumanisering van psychotherapie kon worden overgegaan. Dan is het tweede aspect van het begrip integratie dat de psychotherapeut, arts, hulpverlener, pastor of raadsman bij zichzelf te rade gaat en bewust leert hoe de eigen onbewuste bronnen klaarblijkelijk in het eigen doen en laten zijn terug te vinden. Daarmee is Frankl's werk ook een excellente leertherapie en een fijnzinnige vorm van supervisie avant la lettre. Tenslotte is het derde aspect minstens zo belangrijk, namelijk de integratieve kracht die in de cliënt zelf werkzaam is tijdens de therapie. Er wordt niet alleen gespuid, verhelderd, heropgevoed en veranderd, maar is het de persoon van de cliënt die via houding en daad een unieke vorm voor het mens - zijn zelf creëert. Alle bijdragen in dit herfstnummer 2001 staan in dit teken. Dit nummer gedenkt ook de vierde sterfdag van Frankl.

This issue of the Bulletin deals with the notion of integration, as in Integrative Psychotherapy. The work of V. E. Frankl may be not so much the birth of 'the' Logotherapy, but the critique of psychotherapy, which lead to a concise formulation of an Integrative Psychotherapy. The integrative character shows in three areas; in the theory and practises of this type of therapy as well as in the training of the therapists and in the action of clients under therapy. In this respect, and next to G. Allport, is Frankl the godfather of Integrative Psychotherapy. His aim to integrate sanity and sanctity in their original meaning, met a widespread, transcultural response. Frankl would nowadays agree to be identified with existential or humanistic psychotherapy as little as he would agree that his contribution could be coined by behavioural therapy or by other derivatives of psychoanalysis. Central to his work is the integrative issue (1946-1950), wording a clinical anthropology and its fitting therapeutic methods and techniques. That is why 'existential analysis' is the method of research. On the other hand, it integrates the aspects of psychotherapy which are respecting meaning and dignity. All articles in this issue are closely commenting on the integrative nature of these aspects, in commemoration of the 4th anniversary of Frankl's death

DRUK

Offset – drukkerij Delta Psychiatrisch Ziekenhuis,
Poortugaal

ON INTEGRATION: Spirituality, aspect or dimension?

©2001 W. J. Maas, B.Ed., M.A., Ph.D., Psychotherapist ER®, Trainer, Supervisor, Professor of Psychotherapy, European Psychotherapy Academy, Vienna.

Spirituality has been turned into one of the key words of the past decade. It has at least functioned as a vivid protest against the so-called scientific, however very one-dimensional view on human being. However, it needs to be concise. Especially within the context of Integrative Psychotherapy, Logotherapy and Existential Analysis. Frankl (1905 – 1997) puts the human spirit in the forefront of a critical debate with Freud, Adler and with many others. Frankl pointed out that science should always be aware of its limits. Biology e.g. cannot describe a phenomenon like the human spirit, freedom, dignity or value, meaning etc. Psychology does not describe personal acts, but it does research on and generalises the dynamics of socialisation and behaviour. To describe what is meant by spirituality, psychotherapy may contribute since it is focussing on the attitudes and acts of clients, especially in its own realm of offering care in crises and suffering. It is for this reason that this article will offer some perspectives on spirituality.

The human spirit is as such defenceless. It is often abused to cover idiosyncratic and absolute individualism. One could easily mistake the refusal to pardon someone on death row and to change the verdict into a life sentence, with the 'defiant power of the human spirit', especially when the refusal is being based upon a belief system. However, 'spirituality' also serves to cover and explain the core activity of the human being. Spirituality has re-entered into the world of psychotherapy in an unexpected cloth, since it is the word describing the integrative side of any human act. In existential analytical terms, spirituality is expressing personal existence, since it is activity bridging the human person with the other in terms of a recognisable value. Spirituality is closely linked with attitude, and it is the fingerprint of an attitude. Both act and attitude are increasingly important subjects in modern psychotherapy. Act and attitude are what decides about humanity. They both circumstance and accompany our individual and our collective dignity. The famous musician Isaac Stern once stated that music is what turns our society into a humane culture; and there is a distinct difference between commercialised noise and this humanising force. In terms of psychotherapy, we would say that humankind without spirituality would have ceased to exist as such.

SPIRITUALITY and MEANING

Searching in the Internet, the issue of spirituality hits about a million times, whilst 'meaning' scores about the same. One might say, that both words are closely interlinked. Since Maslow agreed in 1966 with Frankl, that the search for meaning is a centrally human concern, the issue has reached the forefront of psychology (c.f. **D. Debats**, *Meaning in Life, psychometric and phenomenological aspects*, Groningen, 1996). Since being human is defined as spiritual being (Frankl 1946), it is clear that there is no human being without both spirituality and meaning. Whilst meaning may co-depend on interpersonal relationships, nevertheless it cannot be determined completely by the quality of such relationships, spirituality is the interpersonal. Interpersonal is the ability 'to be with'. It is this phenomenal ability that decides about our psychological position in life. Our world is an open universe of possibilities. It is a possibility for humans to be with someone else, who is either not present in terms of being alive or even being here and now; it is possible for human beings to be with another thing, with an animal. Humans have the ability to perceive, process and understand information in a way that makes them creative. The psychological position in life is a position related to other life forms known to us. It is clear that position is not being. Being is in a different realm than position. In being it is expressed who one is, position is merely the place and time where one is. Psychology as a science and an activity is *another* human activity, which is inconceivable without the very human capacity described above. Since the presence and availability of a human capacity is not decided by the social environmental influences, but coming into existence with birth itself, it may look as if this capacity is a more or less philosophical category, especially when it is applied to psychotherapy. This however is not the case. Psychotherapy as such does not decide about capacity, it depends in terms of science on perception of what human beings show to be able to do. If human capacity were a subject of transferring in terms of learning, our being would be annulled as soon as our social environment just forgot to teach us. The strange phenomenon however is, that human beings who have been declared to be not available for any sort of learning, actually suffer deeply and immensely because of their unavailable vehicle and – may be – biologically and psychologically narrowed down possibility to express their personality into acts. One only needs to visit with someone incapacitated to know. It is what that is expressing itself here? Is it merely biology? Why then do dogs not show this behaviour? Is it just psychology? What then does it mean that the individual is suffering beyond relief?

Debats suspects in his research report that if there would be psychological well being, a meaningful life will emerge from it. *Frankl* points to the famous research of Olds and Milner, who put electrodes into the brains of rats, just reaching for the point where orgasmic and gratification of the urge to eat – reactions are located. Very soon these rats learned how to satisfy themselves by pushing buttons. The rats reached orgasm some 50.000 times a day; however, when a real sexual partner was offered, these rats left the offer and preferred the push button. They similarly left food for what it was, since the button brought much more pleasure. What was proven here is, that psychological well-being does not produce a meaningful life, at least as far as rats are concerned (**Frankl, V. E., Kreuzer, F.** *Im Anfang war der Sinn, Von der Psychoanalyse zur Logotherapie, ein Gespräch, Zürich, 1986, S.44*).

The rats were trained to be abnormal; they had been made into artefacts, monads.

Similarly, there are many conditions under which the human being may resign to placebos, however, the human being knows about it and that the human being is well aware of the lack of truth and quality of the placebo. Even my one and a half year old granddaughter, who loves to play the game of changing her looks and then suddenly appearing in front of my eyes, wearing a sock, a pot, or a cloth - in other words, imposing to be someone else - without ever losing the awareness of her identity, knows that she is doing this, playing her game. She was not taught to play such a game, how could she know that it is a game at all? And, if she finds us taking notice, there is the joy in a big naughty smile. However, if we play the game turning it around, she is definitely not happy. She refuses to be made to look different. Another example. The wide spread practise of the child soldiers is known. These children are perverted under the vivid threat of death, sexually, physically, emotionally and socially abused to perform horrid reactions on other human beings who have been identified by their masters as the enemy, traitor, or just victim. However, the suffering of these 'war children' is, that they know about it, that they are aware of the abuse and of the horror in which they find themselves being caught and involved. One could expect 'normal children', like those in our post modern Western society, to have a meaningful life since all the requirements are being presented. However, clinical experience teaches the opposite. The psychological well being, be it in terms of the presence of a value providing environment, and one or sometimes even two loving parents, a regular school system, peer groups, sports, etc., - does not produce the fulfilled state of living a meaningful life. Therefore meaning is not a derivate of just any sort of being. Meaning is actual, human and personal achievement in which one's connectedness with life

itself is being expressed within the given situation and conditions. It is here that meaning and spirituality are connected and integrated. Spirituality is what one becomes aware as in spite of circumstances and conditions, whilst directing towards and resulting in meaning. Meaning not being re-action, but achievement.

It may be true that the awareness of a possible meaning arrives with and is communicated through the consciousness about purposes, goals, tasks, commitments, however meaning never leaves the area of acting and pro-activity. It is to be noticed that the human decision to be, is an act in itself. The act identity is not taken away because of the character of the decision itself. The decision to be is normally an unconscious act, stating that it is worthwhile to live life and that it is good to be the one who is present. The character of this consciousness is to witness (**V. E. Frankl, Der unbedingte Mensch, Metaklinische Vorlesungen, in: Der leidende Mensch, anthropologische Grundlagen der Psychotherapie, München 1989, p.182**).

Case

My second granddaughter, she is four years old now, visiting me for a week, came up to me and said: 'Gramps, can we once more practice freedom? It was her response to my word that we would visit the dunes and the beech today. This triggered her memory and revitalised the event. One year ago we were there and this wisdom sunk into her soul as we exchanged what it meant, when we suddenly saw how the sunlight lit the landscape and when we felt that a breeze cooled our tiredness during the hot and the a little too far of a walk we were undertaking. By that time it was a comfort and an encouragement to go on because we would come home in spite of her tired little legs and her thirst

She noticed the very cosy and familiar form of happiness and safety in a meaningful context; she felt the power of it and decided to notify me about what suddenly struck her again, the very affirmative support of life itself.

So we practised: 'Whenever you see the sunlight striking the landscape, whenever you can see the wind going through the leaves, you find freedom and it is good that you are present!' Today she will fly a kite for the first time in her life. It is a red, white and blue plane shaped one, with a curling tail.

SPIRITUALITY, MEANING, and ANALYSIS

Analyses is not just taking things apart. The original Greek word means to release something or to set free. The prefix 'ana' in the word 'analysis' points out that the something which is being released, has been available in a free capacity once before. The essential issue in one's life, the something or someone for whom one is acting in response, is in fact the core issue in both Existential Analysis (Existenzanalyse) as well as in the integrative Logotherapy. This requires not just to know the agent as well as the subject of any act, but also to make sure that unconditional openness to both sides is both being activated and preserved.

“Logotherapy may well be called an open system’, Frankl once declared (V. E. Frankl, *The Degurification of Logotherapy*, 1980) since the openness also includes twofold the philosophical verification as discussed in our previous issue (c.f. Bulletin 2001- 2, W. J. Maas, *The Necessity for a twofold philosophical verification* p.19 ff, c.f. V. E. Frankl in: *Der leidende Mensch*, 1989, P. 175). In other words, it is integrative and it contains in that respect both the systematic aspect as well as the unconditional respect for the personal spiritual decision. What our approach helps establishing may be called ‘self- release’. It is helpful to be with and assist people in their efforts to release themselves as persons into the openness of their valued world, because of the fact that our clients can and actually do take responsibility for their lives. They not just integrate themselves within a social structure, but they actually restart their lives as human beings in the world, integrating by themselves what they learned and found in terms of experience, wisdom, attitude and skill. It is this self – release which is the marker for spirituality. Spirituality shows ‘der Mensch und sein Werk’, as F. Rosenzweig so eloquently defined integrated humanity. It is not the individual in one’s jobs, chores and tasks, but it is the person in unity with his or her life’s achievement. Our life achievement can be seen as weaving a cloth. It is not so much the weaving, it is not the time we spent, it is not so much the built of the machine, it is not the condition; however it is the cloth that counts in the end of the day. Integrated in that cloth is everything we would like to have expressed about ourselves in terms of answering to the very personal question which have been put up to us by life itself, by our neighbours, integrating time, effort, intention, suffering, skills, choices, and our love. This love is, where we unconditionally said ‘yes’ to life itself. It is here too that we find our relationship to what is called ‘ultimate meaning’. It may have taken the form of conscious practise of religious relationships within the framework of a cultural group, or any other humane format. It may have taken the form of a practised confession. Which particular form is rather socially bound; it may vary depending on one’s socialised understanding of how to practise belief in terms of belonging to a group or a world religion. What we need to understand is the validity and integrity of a consciously exercised, and therefore integrating choice, expressing the ultimate consequence of what it means to be a human. One becomes to what one does, change is only in doing, attitude is in doing, learning is by doing, relating is in action. Doing (even in times of contemplation or during necessary dependency on others for immediate help, cure and care) is always integrating meaning and self, and bringing it to life, into reality. Human being is being in the reality of one’s action. ‘Sein in der Wirklichkeit der Tat’ as one’s personal answer to the ultimate question of life, as the late Dutch F. H. Breukelmans defined existence in relation to spirituality. ‘Ausdruck personaler Existenz’, as Frankl described our being, is always

being in the presence indicative active, accordingly to how we communicate the events we ourselves execute and experience. We list and add events, deeds, experiences towards our history, our memory we put as beads on the thread which is the spiritual expression of the lifetime in which our days actually last. Heuristically this anthropological reality means for any theory as well as for any practice of psychotherapy, that it needs to mimic this clinical anthropological evidence in all its integrative aspects. We should not mix up anthropological evidence and test results, since the latter are controlled reactions in a limited situation, whilst the first category is the personal answer of a free agent. This subscribes to the necessity of the twofold philosophical verification, as it depicts the openness to all sides of Frankl’s Logotherapy as integrative psychotherapy (V. E. Frankl, *Psychotherapie*, 1950). He has found an entrance to the so-called *pre-reflective ontological self-understanding*, from which it is possible to develop a complete axiology of values. Thanks to those *unconsciously* operational values, the human being is able to even face the inevitable and the non – changeable and still keep his or her humanity and dignity (Kreuzer/Frankl, *Im Anfang war der Sinn, von der Psychoanalyse zur Logotherapie, Ein Gespräch*, München, 1986 p.85).

INTEGRATING SPIRITUALITY: FINDING a possible MEANING IN SUFFERING

We concluded stating that any serious therapy would integrate all the anthropologic evidence into its theory and practice. Frankl therefore stated that integrative psychotherapy, like Logotherapy and existential analysis; denote the rehumanisation of psychotherapy (Frankl, *ibid.* p. 86). The famous *Charlotte Bühler* stated the question like this: ‘What is it ultimately about, human life, that it? We hear this question again and again in our psychotherapy sessions. Who can tell whom what? All what psychotherapy can do, is study the lives of people who seem to have found their answers as against those who have not. The study of these lives seems to me to be a basically important method for the humanistic psychologist’ **Charlotte Bühler**, *Basic Theoretical Concepts of Humanistic Psychology*, in: *American Psychologist* 26, 378, April, 1971). Since psychotherapy is not psychology, biology or sociology, *Charlotte Bühler* has a point. This point is in reality, that **Spirituality is human conscience in action serving the personal expression of human dignity**. It is the human spirit, not psyche, nor behaviour that is bridging by ways of the unconscious axiology of values the gap between life *de facto* and the *projection of psychological expectations and aspirations*. *Integration* is what the spirit works, since the spirit cannot be hurt or become ill in expressing the unconscious values through attitude, experience and actions. Therefore, suffering is an important issue for psychotherapy.

As the human spirit realises these unconscious values into a personalised life, the individual changes attitudes, beliefs and interpretations concerning failure, stress, loss and grief. Instant gratification as an urge is changed into patience and tenderness, as we are able to integrate ourselves into relationships, history and culture.

Our spirit as our conscience in action for the sake of this, our personal expression of human dignity, will not stop searching for a possible meaning, even if we have to suffer. It will help us to transcend the pain, loss and grief in favour of the ultimate goal of being human, which is the love beneficiary to others.

In the ability of losing ourselves psychologically we finally realise ourselves integrated in the lives of others. Understanding the **nodynamics** we can face and work on the **psychodynamics**, and even live with the worst possible **biodynamics**. Integrative therapy thus understands and consciously uses the tools of de-reflection, paradoxical intention, self – distance and self-transcendence.

Case (female, 1989/73)

'Some ten years ago I came into contact with you, through a simple add in the newspaper, stating that even my grief had a meaning, and of course, your telephone number. I had been in hospital for the attempt to kill myself with pills. I received psychological and psychiatric treatment, but it did not help. I remained suicidal, my life was meaningless suffering. My depression and my despair did not end. Then I found the add in the newspaper and I said to myself: 'Let me try this as a last resort'. I could not understand how, but in a short time it appeared to be true. Therapy helped me to understand myself and to forgive myself for the life I had lived for such a long time. Even my loss began to speak to me about the dawn of my dignity as a human being. During the therapy I began to have extensive problems with my eyesight. You know, blindness is somehow the worst-case scenario for me. One night I dreamed of my late husband waiting at a staircase, you know, like the ones in the Paris metro. A fence divides the staircase. I was climbing the staircase, and it looked like my husband was waiting for me, descending somewhat. But it was I who was ascending. Not so much into a hereafter, as I was inclined to first think in my despair over becoming a cripple; but into my own life. The last decade of my life has gradually and finally become my life; it is the best time I have lived until now, in spite of my age and its problems like the problems with my eyesight. I thank God for having met with my therapist who helped me to find my way out of decades of darkness and misery, and out of a life of keeping up the appearance. How it changed? Like the other day, when I came into the supermarket, and I smelled the scent of freshly baked bread. I complimented the woman behind the counter. She said she was so glad with me, since I always said hallo and never was rude. So many customers are rude to these people, who only do their best to serve the public as well as possible. I felt surprised, since I never thought of this aspect of my life, that it made a difference for other people that I am.'

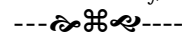
Finding a meaning is not meant to be giving one. Giving, or adhering a meaning is like the wrong understanding of spirituality; it only leads to subjectivity based individualism, a narcissistic expression of nihilism. Sticking different labels has never changed any contend. Neither the client nor the therapist can give a meaning. For example when a person has a cancer, some of modern medicine will blame the cancer on

the individuals lifestyle and behaviour. However, we know that even people who never smoked one cigarette get lung cancer, and immune disease can be spread and even appear without having practised unsafe sex.

Case (male, 1989/ 41)

'In my younger days it was said that the children who suffered from paralysis or from some brain dysfunction were the wrath of God to their sinful parents. It appeared to me to be the ultimate cruelty and injustice, since it was sticking this ill fate to the innocent. I often imagined being such a child, asking myself what it meant to be alive with such a fate. Finding myself outraged even more, to be made to suffer not just by birthright but also by the cruel verdict of stupidity itself. As an adult I started to look professionally into the complexity of human suffering, finding in myself an unconditional respect for the achievement of those who suffer by fate or by the wrong doings of other people. And when social exclusion came to myself, I found myself to be a well prepared and a resourceful person; someone who exercised to face stupidity and live a life in spite of it'.

Meaning is not appearing in itself, it is not a natural phenomenon. It must be searched for an only then it will emerge as a human phenomenon. What is possible is to describe of what people live through, as soon as they undertake the quest for meaning. Meaning emerges, like a Gestalt-perception (Wertheimer, Lewin) of the challenging nature of a situation. This challenge is something α someone somewhere in the background of reality, and it suddenly appears to us as a possibility to be with, a possibility to do *change reality in some way*. As we know from the biological aid against pain, we will never be able to make chronic pain disappear. What we can and must learn is to deal with the rest, focussing on the presence of a loved one, a special interest, anything we may still be able to invest and integrate ourselves into. There is no therapy able to take away a past, suffering, grief. There is therapeutic ways of finding our way forward, and helping us to integrate pain into tenderness, suffering into wisdom and attention, dignity into meaning. We may learn to value our condition and situation and to spend our energy to achieve what our life is obviously about. In that case, Integrative Psychotherapy using spirituality is doing what *Jerome Frank* once stated as the goal of psychotherapy: **'Restoring personal morale'**. This is true for groups too, and it is a permanent project for our society, called civilisation.

OPLEIDING (ver) VOLGEN?   Voor mensen met een MBO opleiding organiseert ons Instituut in samenwerking met STIPO de opleiding COUNSELOR INTEGRATIEVE THERAPIE   Voor mensen met een universitaire graad organiseert ons eigen Instituut de specialisatie LOGOTHERAPIE & EXISTENTIELE ANALYSE   Voor wie verder wil, biedt de European Psychotherapy Academy in Wenen specialisatiecursussen, bijv. tot supervisor/leertherapeut.

IS ER KRUID TEGEN GEWASSEN?

Deze zomer schreven de kranten dat de minister van volksgezondheid voornemens is om de beroepen in de gezondheidszorg te reorganiseren. In dat kader zal het beroep psychotherapeut worden opgeheven. De minister heeft zich daarover laten adviseren. Er ligt een onderzoek dat een dergelijk advies bevat. Op Europees niveau zou, aldus de onderzoekers, de trend zo zijn dat het beroep als zelfstandig beroep verdwijnt. De kennis en werkzaamheden die onder dit beroep werden begrepen, worden overgeheveld naar de klinisch psycholoog en naar de psychiater. Beide beroepen zijn medische beroepen. Reeds in de B.I.G. wet geregistreerde psychotherapeuten zouden via nascholing als klinisch psycholoog kunnen worden aangemerkt. Het is niet duidelijk waarop het adviserend onderzoek gebaseerd is. Het lijkt er op dat de onderzoekers vooral gelet hebben op wat zij zich zelf als ideaal voorstellen: meer controle en minder concurrentie dus. In Duitsland bijvoorbeeld is dat ook zo gegaan. Daar is het register voor psychotherapie en daarmee ook de keuze voor de cliënt, beperkt tot Psychoanalyse en tot Gedragstherapie. Psychoanalyse is, zoals onze lezers weten, nu niet bepaald een manier van werken die waardering opbrengt en rekening houdt met de mens als unieke, geestelijke persoon. Gedragstherapie doet dat ook niet.

ASPIRINE OF KRUIDENTHEE?

Het is een ongebruikelijk en vreemd verschijnsel dat er bij algemene maatregel van bestuur plotseling bij voorbeeld alleen nog aspirines en /of kruidenthee beschikbaar mogen zijn als medicatie tegen alle problemen waarmee mensen naar de dokter gaan. We weten dat zowel aspirines als kruidenthee werken en vooral ook dat ze eigenlijk niks kosten, maar ze werken lang niet voor elk lijden. Zeker als je ook vindt dat lijden op zich geen bestaansrecht heeft. Als het over opheffen van lijden gaat is het argument van kosten een harteloos en een slecht argument. De minister zelf werkte als arts ook niet zonder inkomen en de tarieven in de psychotherapie zijn al jaren een lachertje. Een garagebedrijf vraagt meer uurloon dan een vrijgevestigde therapeut zich kan veroorloven te vragen. Als het gaat over efficiëntie, kan de minister geen argument hebben om deze maatregel te funderen. Daar komt bij dat psychiaters medici zijn die geen psychotherapeutische opleiding hebben, terwijl klinisch psychologen eigenlijk onderzoekers zijn.

Er is nog iets vreemds in het voornemen.

Het maakt van gezonde mensen zieken...

Iemand die besluit om zelf een stap te ondernemen ten einde de kwaliteit van het eigen leven en de relaties die daarmee verbonden zijn te verbeteren, is vanaf de nieuwe situatie eerst een zieke, een patiënt, alvorens aan een therapie te kunnen beginnen. Want zowel de klinisch psycholoog als de psychiater zijn medici.

Eerst dient de huisarts natuurlijk een verwijzing te schrijven. Daarmee is de toegankelijkheid van de zorg weer eens flink moeilijker geworden. De mens die de beslissing zou moeten nemen is afhankelijk gemaakt van de vraag of de huisarts het ook nodig vindt. Overigens is de tijdsbesteding van de huisarts al voor een heel groot deel gevuld met het bespreken van persoonlijke en psychosociale problemen in plaats van met het behandelen van medische problemen. De Nederlandse stap betekent dat de minister **de European Association for Psychotherapy** eenvoudig over het hoofd ziet. Deze organisatie vertegenwoordigt **50.000 psychotherapeuten uit 34 landen, en aan de EAP nemen ook nog eens 30 verschillende psychotherapeutische richtingen deel**. Voor ons is dat niet vreemd; elk mens is uniek en er moet dan ook steeds maatwerk geleverd worden. Integratief werken, d.w.z. open en flexibel en verantwoordend creatief naar de cliënt aan de ene kant en open naar de integratie van andere hulpverleningsvormen aan de andere kant, is voor ons dagelijkse praktijk. Psychotherapie is immers een vakgebied dat geheel op deze leest geschoeid is. Bij de maatregel die de minister nu afkondigt, moeten we ons afvragen wie er voor de verdere ontwikkeling van het vakgebied en voor het perspectief van behandelingsmogelijkheden gaan zorgen. Bovendien is de maatregel niet wat je noemt in lijn met de EU verdragen van Maastricht en Amsterdam. **Met de nieuwe maatregel worden zowel de therapeut als de cliënt de verliezer!** Het voorgenomen beleid drijft ons van 'alternatieve' psychotherapie naar de positie van kwakzalvers en illegaliteit. Het is eigenlijk broodroof en een redenloos Berufsverbot. Dat klinkt wellicht gechargeerd, maar toch zijn onze mogelijkheden om te blijven werken al zeer beperkt. Denk aan de wet die ons verbiedt om ons als psychotherapeut te afficheren. Die wet is in 1999 van kracht geworden. Deze nieuwe maatregel bepaalt dat psychotherapie feitelijk een voorbehouden handeling is. Dat betekent: voorbehouden aan de klinisch psycholoog en/ of aan de psychiater. Als de kamer akkoord gaat met het voorstel van de minister, dan zullen de wachtlijsten in eerste instantie alleen nog maar oplopen, omdat in weerwil van de opzet van de EU er dus op dit terrein geen open markt komt, in feite dus alleen maar meer monopolie. En dat, terwijl wij als Europees geregistreerde psychotherapeuten (ECP) beschikken over een gedegen en brede opleiding. Toch zijn er ook kansen!

KANSEN VOOR CLIËNT EN THERAPEUT

Het was al zo dat heel veel cliënten juist voor psychotherapie kiezen vanwege de behandelwijze en juist vanwege de ervaring en houding van de therapeuten. Het was altijd al zo dat psychiatrische problematiek voor een serieus werkende therapeut altijd reden was voor verwijzing. Wat overblijft is het complex van psychosociale, emotionele en existentiële problematiek.

Existentiële problemen zijn op zich geen ziektebeelden, maar levensvragen die feitelijk onderstrepen dat degenen die er last van heeft en er iets aan wil doen, en daarmee ook een bewust levende en gezonde mens is.

CONCURRENTIE HELPT KWALITEIT

Omdat de vrijgevestigde 'Psychotherapist ER®' moet concurreren met gesubsidieerde instanties die bovendien niet BTW - plichtig zijn, en doordat de cliënt voor alsnog geen enkele vergoeding krijgt voor het bezoek aan de vrij gevestigde therapeut, is **zowel het tarief als ons werktempo aangepast aan die situatie**. Daar had de minister met name naar kunnen en moeten kijken. Ze had dus een uitgebreid en goed opgeleid, goed functionerend en betaalbaar netwerk gevonden dat een excellente bijdrage kan leveren aan het wegwerken van knelpunten en kunstmatige gecreëerde wachtlijsten!

Het zou dus goed zijn om de monopolies op psychotherapie af te schaffen en om met de intentie van de EU een open markt te handhaven. Daarover ligt ook bij onze regering een dik rapport op tafel, maar het wordt genegeerd. Psychotherapie kan breed, want het is een algemeen belang, nl. de verbetering van het psychosociale klimaat in onze maatschappij. Minder gefrustreerde, gestresste en verongelijkte mensen kan.

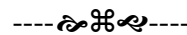
Meer begrip tussen mensen en meer geduld met zichzelf kan ook. Gewetensvol en praktisch deelnemen in de maatschappij, in de vereniging en in het persoonlijke vlak is broodnodig. Minder onnodig verdriet en sneller moeilijke dingen oplossen.

Dat alles kan en doet psychotherapie met of zonder de minister en haar denkbeelden over ons beroep. Psychotherapie kan **snel, laagdrempelig, goed en betaalbaar zijn**. Met die opdracht hebben we in de afgelopen 12,5 jaar de kwaliteitssprong gemaakt naar het Europees certificaat. We hebben jaarlijkse bij – en nascholingsplicht, we werken met een beroepsprofiel, een beroepscode, met klacht – en tuchtrecht, we werken met intervisie, handhaven dossier discipline, we zijn aan alle denkbare professionele verplichtingen onderworpen.

Wie kiest voor een 'Psychotherapist ER®' moet dat weliswaar zelf betalen, maar: de behandeling is dan ook **top en concurrerend**. Kijkend naar de maatschappelijke tijdswinst doordat verzuim en ziekte zoals burn-out, stress, overspannenheid en tal van psychosomatische en motivationele problemen efficiënt kunnen worden beperkt, zou er veel voor te zeggen zijn dat er andere kanalen gevonden worden om bij te dragen in de financiering van een breed aanbod voor psychotherapeutische hulp. Daar ligt een heel veld voor bedrijfsleven en verzekeraars!

ONBEHOORLIJK BESTUUR?

Nu stelt de minister al hoge eisen aan de beroepsgroep. Dat gebeurt via de subsidies en via het onderzoek dat door de consumentenbond wordt gedaan. Wij hebben aan de eisen voldaan, en worden beloofd met afschaffing van ons beroep zelf nadat ons eerder het voeren van de beroepstitel al was afgenomen. Er is tot nu toe **geen enkele vorm van overleg geweest** tussen overheid en wat door die overheid op instigatie van de gesubsidieerde psychotherapie als 'alternatief' wordt afgedaan. Dat lijkt op onbehoorlijk bestuur. Waarvan akte. Overgaande naar de orde van de dag staat mijn volgende cliënt nu voor de deur. Dat is de zaak en daar is de mens om wie het uiteindelijk gaat. Uiteindelijk zal de wal het schip keren en bepaalt u naar wie u gaat en naar wie niet.

U zoekt Psychotherapeutische hulp?

Kies voor een Psychotherapist ER®
Geen wachtlijst, wel maatwerk, tempo en kwaliteit tegen betaalbare prijs.

Adres bij u in de buurt?

www.nap-psychotherapie.com

tel. 072 507 0433

Integratieve therapie /Logotherapie

adressen via info@logotherapy.nl

tel. 072 5207 860

Klachten over therapeut?

Onze therapeuten zijn lid van serieuze beroepsorganisaties en vallen **altijd** onder het klacht – en tuchtrecht van de Nederlandse Associatie voor Psychotherapie. Heeft u een klacht? Bel dan met het secretariaat van de NAP in Egmond.

Tel. 072 507 0433 (op werkdagen tijdens kantooruren).

Tolerantie is arrogantie en hogmoed van de macht: ik laat jou toe om tot zover te gaan... respect is het begin van menswaardigheid, omdat het onvoorwaardelijk 'jij' kan zeggen en doen, terwijl het even onvoorwaardelijk 'jij' kan ontvangen van de ander die volstrekt uniek, en dus geheel anders is-behalve op dat ene punt: waar wij elkaar onvoorwaardelijk begroeten

Over Psychotherapie.

V. E. Frankl, mei 1950,

vertaling en bewerking dr W. J. Maas ©2001

Dames en heren!

Een gesprek over psychotherapie moet zich noodzakelijkerwijs oriënteren aan de beide peilers van onze wetenschap, namelijk aan de zuilen Psychoanalyse en Individualpsychologie. Wat eens door *Scheler*ⁱ gezegd is over de waarden van het oude Europa kan daarom ook op onze situatie van toepassing zijn: 'en kunnen deze ook niet meer als absolute voorbeelden genoemd worden, dan nog zijn ze gemeenschappelijke, noodzakelijke oriëntatie torens – vuurtorens, waar we aandacht aan besteden, niet als doelen en voor ons, maar als bakens waar we steeds moeten omzien. Met de beeldspraak van de vuurtoren in de rug, zoals *Scheler* stelde, wil de volgende uiteenzetting met de historische, klassieke psychotherapie begrepen worden. Want ook al staan deze twee 'torenhoog' verheven boven wat naderhand op dit gebied tot stand gebracht is: voor ons is er enerzijds de plicht om er op terug te kijken, maar anderzijds is er het recht om ons van hen te verwijderen.ⁱⁱ Mocht er dus al iets zijn dat mij legitimeert om deze lezing te houden, dan kan dat alleen maar zijn dat ik de beide 'vuurtorens' in mijn achtergrond heb; dat ik bij *Freud* en *Adler* begonnen ben. Ik had immers het geluk om in mijn jonge jaren niet alleen beide heren persoonlijk te kennen en met hen te hebben gecorrespondeerd, maar ook om in hun beider tijdschriften te hebben gepubliceerd. In 1925 verscheen op aandringen van *Freud* een kleine studie van mij in zijn Internationale Zeitschrift für ärztliche Psychoanalyse. Ik meld het daarom, omdat men het zich niet te gemakkelijk mag maken zoals velen dat wel doen, namelijk dat men een tegenstander van de psychoanalyse eenvoudig 'weerstanden' aanwrijft; ik denk dat het niet erg aannemelijk is dat ik 25 jaar geleden zulke weerstanden *niet* zou hebben gehad en nu dan plotseling wel.

Maar dit proces, dit vermoeden van affectieve remmingen en emotionele hindernissen, is een typisch voorbeeld van psychologisme. Is het juist voor het psychologisme karakteristiek dat men iets voor logica verslijt dat men uit de psychologie afleidt. Om met de psychoanalyticus *Wälder* te spreken, vlucht de psycholoog uit de sfeer van de inhoud weg naar de sfeer van de uitdrukking.

Voor hem bestaat er alleen iets psychisch, maar beslist niet zoiets als het geestelijke, tenminste: hij kent het geestelijke niet als een zelfstandig, op zichzelf staand terrein met eigen regels. Het gepraat over de 'psychosomatische' eenheid en 'heelheid' van het menszijn heeft daar het zijne toe bijgedragen. In werkelijkheid is de mens weliswaar een lichamelijk – psychische eenheid, maar deze eenheid zelf maakt de

mens nog niet, betekent niet zijn heelheid, maar tot de echte heelheid hoort wezenlijk het geestelijkeⁱⁱⁱ. Het is juist dat geestelijke dat eerst de heelheid sticht, fundeert en waarborgt. Voor alles geldt, wat *Matussek* tot de psychologen te zeggen heeft: 'Het niet – lichamelijke in de mens gaat niet in het psychische op'^{iv} – om tenslotte vast te stellen dat men 'zich gedwongen zag om de geest als iets dat boven het psychische uit gaat, ook in de medische overwegingen te betrekken'.

Wat nu de Psychoanalyse betreft, deze is door en door psychologisch, omdat ze in het menselijke zijn eigenlijk slechts de *lust gerichtheid* en de *drift determinatie*^v ziet – en nu juist niet het *streven naar waarden* en de *oriëntatie op zin*. Zodra we zoiets als zin en waarden bij onze analyse buiten beschouwing laten, worden alle fenomenen op een of andere manier ambivalent. Met recht zegt v. *Gebattel*: 'In het donker van het 'uitsluitend psychologische' zijn alle katten grauw'^{vi} Wij zelf gebruiken in deze context en ook uit didactische overwegingen steeds het voorbeeld waarin driedimensionale voorwerpen worden geprojecteerd – een kogel, een kegel en een cilinder – op een vlak waarin steeds maar weer en uitsluitend dezelfde projectie verschijnt. Heel precies zo laat zich, zodra we deze dingen uit de 'geestelijke' ruimte op het 'vlak' van een louter psychische projecteren, niet meer vaststellen of iets – om de tegenstelling van Oswald *Schwarz* te gebruiken – 'prestatie' is of louter 'symptoom'^{vii}.

In eerste instantie hebben Rudolf *Allers*, Arthur *Kronfeld* en Erwin *Strauss* zich met fundamentele kritiek op de Psychoanalyse bezig gehouden. Het was met name *Strauss* die moeite gedaan heeft om de innerlijke tegenspraak aan te tonen in de psychoanalytische begrippen 'verdringing, sublimering, censuur', ten gevolge waarvan het uit Ich-driften opgebouwde Ik in staat moet zijn, met de driftmatigheid zelf in het reine te komen. We moeten ons hier ook werkelijk afvragen of iemand er ooit van gehoord heeft dat *een rivier voor zichzelf een eigen waterkrachtcentrale gebouwd zou hebben*. Zelfs iemand als Peter R. *Hofstätter*, iemand die de Psychoanalyse trouw is, stelt dat de tijd gekomen lijkt te zijn om het verouderde model van de libidohydraulica te verlaten^{viii}.

Overigens heeft ook *Scheler* zich kritisch over de Psychoanalyse uitgelaten. Hij sprak over een 'alchemie' waarmee uit driften dingen zoals goedheid, liefde etc. zouden ontstaan. In werkelijkheid is er zelfs bij *Freud* een citaat, waarbij hij van twee verschillende toestanden zegt, dat zij zich 'als water en azijn verhouden'^{ix}.

Kijkend naar de veronachtzaming van de categorieën van de zin – en waarden is het dus des te begrijpelijker dat juist de modernere psychotherapie deze benadrukt heeft en dat met name de neurosenleer er niet langer omheen kon.

Zo schrijft v. *Gebattel* over neurotici : 'bijna al deze zieken lijden er onder dat hen de zin van het bestaan als zodanig en die van hen zelf in het bijzonder, ontvallen is'^x. En *Matussek* noemt de neurose 'die Form in der das Dasein auf ein sinnerfülltes Leben verzichtet', en hij schrijft verder: 'Zum Verständnis derartiger Neurosen aber reicht die *Freudsche* Theorie nicht aus. Das heisst nicht, dass jede krankhafte Erscheinung allein vom ethischen Gesichtspunkt aus betrachtet werden müsste, wohl aber, dass das Moralische auch wirklich als Moralische gesehen werden soll'^{xi}.

Daarbij komt dat dit gezichtspunt eigenlijk helemaal niet zo nieuw is, en *Freud* zelf – anders dan zijn epigonen – zou het ook hebben gezien en voorondersteld, waar hij zegt dat 'de normale mens niet slechts veel immoreler is dan hij zelf gelooft, maar tegelijk ook veel moreler dan hij weet'. En elders geeft hij het advies om 'op het moreel van de mens met morele middelen in te werken'^{xii}. Wij zijn ervan overtuigd dat de psychoanalytici dat ook altijd al deden – zij het dan dat ze dit onbewust deden, want o.i. is iedere Psychoanalyse, voor zover die al werkt, uiteindelijk slechts op basis van een allang niet meer loutere *affect dynamische of drift energetische omzetting* werkzaam, maar veeleer vanuit een *existentiële verandering*. Hetzelfde standpunt vinden we bij *Matussek*, die zegt: 'Juist voor de overdracht zijn niet slechts de door *Freud* opgestelde drift-wetten verantwoordelijk, maar ook processen in de persoonlijk – geestelijke laag van een mens' (a.a.b.). Hoe staat het nu met het psychologisme in andere psychotherapie scholen en richtingen? *Matusek* stelt dat 'geen van de op *Freud* volgende richtingen zou de grens van het psychologische overschreden hebben .... Ook de zeer vruchtbare en waardevolle verrijkingen van de Psychoanalyse door *Adler* en *Jung* betekenen uiteindelijk geen beslissende correctie op die Psychoanalyse, want ze overstijgen geen van beiden de categorieën van het psychische. (l.c.) Dus was het volledig op zijn plaats om een inspanning te leveren om naast de Psychoanalyse, en met name de psychologische psychotherapie die het geestelijke geheel negeert, een psychotherapie op te stellen die nu *juist op het geestelijke georiënteerd is*^{xiii}. Juist aan het geestelijke en in een tweevoudige relatie: namelijk enerzijds als een psychotherapie **vanuit het geestelijke**, of, om met *Hegel* te spreken, vanuit de 'objektieve Geist', *vanuit de logos*, en anderzijds een psychotherapie die **op het geestelijke aanstuurt**, d.w.z. op 'subjektieve Geist', *gericht op existentie*. In het ene geval presenteert zo'n psychotherapie zich als datgene wat ik zelf ooit *Logotherapie* noemde, en in het andere geval als *Existenzanalyse*^{xiv}. Ziet de Psychoanalyse de mens eenzijdig, want alleen beheersd door het lustprincipe, dus door een *Wille zur Lust*, en ziet de Individualpsychologie de mens als bepaald door geldingsdrang, dus door een *Wille zur*

macht, dan ziet de nieuwe psychotherapie ook de *Wille zum Sinn*. Reeds hier tekent zich af dat en in hoeverre de systemen van *Freud* en *Adler* elkaar wederzijds aanvullen – bepaaldelijk nog niet inzake de heilheid van de mens (tot welke, zoals betoogd, het geestelijke er wezenlijk bij hoort). Het lijkt echter misplaatst om in de trant van *Speer* de *Adleriaanse* richting af te doen met 'zinkput van een middelbare school leraar'^{xv}. Ook op een ander vlak laten Psychoanalyse en Individualpsychologie zich tegenover elkaar opstellen. Is het immers zo dat de eerste in het menselijke voornamelijk de *geslachtsdrift* ziet, en de laatste vooral de *gemeenschapsbinding* onderstreept ('Gemeinschaftsgefühl'); er werd echter door beide over het hoofd gezien dat beide momenten eigenlijk ieder op zich een *deficiente*, om niet te zeggen een *decadente modus* van een oorspronkelijker, van het totaal menselijke fenomeen *liefde* zijn, namelijk van die liefde, die – oningeperkt – door *Ludwig Binswanger* op de voorgrond en in het middelpunt van zijn 'Daseinsanalyse' werd gesteld, en daarmee direct in tegenstelling tot de *Heideggeriaanse* interpretatie van het menselijk zijn als louter 'zorg'.

Spraken we hierboven reeds over een 'aanvullende' verhouding tussen psychotherapeutische onderzoeksrichtingen, dan geldt dit niet slechts ook, maar eerst in het bijzonder en in de volle zin van het woord voor de existenzanalytische onderzoeksrichting: die wil namelijk voltooiën, *aanvullen tot een volledig beeld van de 'hele' mens* – en spreken over het menszijn als een wezenlijk geestelijke existentie.

Wat de Existenzanalyse echter niet wil, is zoiets als de vroegere psychotherapie *vervangen*: er wil hier alleen maar **overstegen en overkapt** worden. En daarmee vervalt meteen het verwijt dat wij zouden proberen om bij voorbeeld bij de bouw van een huis met het dak te beginnen. In werkelijkheid willen we niet steeds maar moeten ophouden bij de kelder of op de eerste verdieping, maar wij willen **het 'geheel' onder 'dak' brengen**.

Uit het dus nu getekende elkaar wederzijds aanvullende karakter van psychotherapeutische scholen wordt nu ook duidelijk dat er zich in toenemende mate een soort *convergentie*^{xvi} tussen de afzonderlijke scholen aftekent: de 'koersen' die vanuit de verschillende vuurtorens zijn uitgezet, lijken mettertijd te convergeren. Zodra convergentie mogelijk is, wordt ook een *co-operatie* van de verschillende vertegenwoordigers van onderscheiden richtingen noodzakelijk. Want niet alleen is de psyche, zoals *Schnitzler* eens zei, een 'ver land', maar ook de psychotherapie zelf is zo'n ver land dat op zich in de meest uiteenlopende richtingen – hier 'richtingen' in een dubbele betekenis - wil worden doorkruist. Dus geldt voor het onderzoek het gebod van de samenwerking; voor onderwijs en juist voor de praxis geldt hier het gebod van het *bewust* eclectisch werken.

Mijns inziens mag het niet zover gaan dat men het eclecticisme als een aparte school of als een nieuwe methode voorstelt, ook niet, wanneer men deze dan 'universalistisch' noemt.

De opgemerkte tendensen in de richting van convergentie en de oproep tot samenwerking komt sinds hun ontstaan tegemoet aan , in elk geval dankzij de bemoeienis van Ernst Kretschmer, de oproep van het Algemeen Medisch Genootschap voor Psychotherapie, die we naast een Duitse tak ook van een Oostenrijkse tak hebben voorzien. In het kader van deze genootschappen duidt het woordje 'algemeen' op een samenwerking van de onderscheiden richtingen en op de *uiteindelijke overwinning van al het sektarisme*, - terwijl het woord 'medisch^{xvii}' de steeds meer terrein winnende overtuiging is dat psychotherapie in wezen een medische discipline is en moet blijven.

Het is oveigens duidelijk dat de graad van dr. medicus niet kan betekenen dat de drager ervan ook een kundige psychotherapeut is. Naast de vraag naar een talent voor psychotherapie, en in dit opzicht zou ik met een uitbreiding van het woord van Erwin Stransky 'psychotherapeuticus non fit sed nascitur'^{xviii} willen zeggen 'psychotherapeuticus natus non est sed fit'^{xix}, waarmee maar gezegd wil zijn dat er voor psychotherapie niet alleen talent, maar ook opleiding nodig is. Het moment van het talent duidt op het feit dat niet elke psychotherapeut in staat is om naar willekeurig welke methode te behandelen. Ik ben er anderzijds ook van overtuigd dat niet elk type psychotherapie goed is voor iedere cliënt. Op grond van deze overwegingen stel ik dat psychotherapie altijd maar in zekere mate overdraagbaar en leerbaar is, want psychotherapie is *een vergelijking met twee onbekenden* - $\emptyset = x + y$, waarbij de eerste onbekende, het irrationele en niet vooraf te berekenen moment van de *persoonlijkheid van de therapeut* is en de andere *de individualiteit van de cliënt/patiënt*. Afgezien van de begaafdheid en de opleiding is het voor de psychotherapeut in elk geval noodzakelijk dat hij algemeen klinisch en neurologisch - psychiatrisch geschoold is^{xx}.

De weg die de psychotherapie sinds Freud gegaan is, laat dus twee etappes zien. De eerste stap voerde de psychotherapie *van de automatie naar het existentiële*, de tweede stap betekent *van de automatie naar de transcendentie*.

Want enerzijds is gebleken dat het menselijke zijn niet past in het beeld van een loutere bundeling van driften of reflexautomaat. Anderzijds is het zo dat het mensbeeld juist uit de gevangenis van het immanente ontsnapt. Tot ons geluk is het tegenwoordig niet langer van meet af aan een ergenis als er in een duiding van het menselijke bestaan, ook in die van het ziek zijn, iets van transcendentie betrokken is. Bezorgde mensen willen we er op wijzen dat dit aspect overigens voor de totale wetenschap op gaat,

en niemand minder dan *Einstein*, wiens wetenschappelijkheid toch buiten kijf staat, heeft gezegd: 'Wetenschap zonder religie is lam - maar religie zonder wetenschap is blind'^{xxi}. De psychotherapie als zodanig moet zich natuurlijk niet bezig houden met het transcendente, maar wel met de *transcendent-taliteit van het menselijke zijn*, d.w.z. met het op transcendentie aangelegd zijn.

Wij zelf hebben geprobeerd om aan te tonen dat deze aan het menszijn inherente betrokkenheid op de transcendentie ook onbewust, ja zelfs verdrongen kan worden, zodat we niet alleen met een onbewuste of verdrongen seksualiteit bestaat, maar net zo goed met een precies zo verdrongen religiositeit^{xxii}. Inderdaad konden we, in strikte tegenstelling tot *C. G. Jung* niet genoeg benadrukken dat deze *onbewuste spiritualiteit nooit eshaft maar ichhaft is*, niet psychisch maar geestelijk, niet organismisch maar personaal - dus: existentieel.

Kijken we naar de wortels van het evenzeer verkrampde als tevergeefse pogingen om het menselijke zijn onder uitsluiting van transcendentie helemaal vanuit de immanentie in te vullen, zodat er dan weliswaar geen automaat maar toch wel een absoluut autonoom wezen zou ontstaan, dan komen we via deze vraag op de shockerende uitspraak van *Freud*, volgens wie het 'narcisme' van de mensheid drie heftige schokken te verduren kreeg. De eerste kwam door de leer van *Kopernicus*. De tweede door de theorie van *Darwin* en de derde door de opvattingen van *Freud* zelf. Als je kijkt naar de eerste schok, dan heb ik persoonlijk nooit zo goed begrepen wat dit met een deuk in ons gevoel voor eigen waarde te doen kon hebben toen we te horen kregen dat wij mensen niet in het middelpunt van het universum staan; zo'n feit kan aan de eigenlijke waardigheid van de mens geen afbreuk doen. Door een dergelijk feit geschokt worden moest dan zoiets zijn als ontdekken dat *Goethe* niet in het middelpunt van de aarde geboren is, of dat *Kant* niet op de magnetische pool gewoond heeft.

Het is sowieso interessant om op te merken dat *het moment van de overgang van geocentrisme naar een heliocentrisch wereldbeeld van de astronomie samenvalt met het tijdstip van de overgang van een theocentrisch naar een antropocentrisch wereldbeeld in de filosofie*. Goed beschouwd, helemaal in de zin van *Freud*, heeft het kopernikaanse wereldbeeld werkelijk een zeker spoor in het menselijk bewustzijn achtergelaten, en wel een schok - ik zou het 'een planetair minderwaardigheidsgevoel' noemen.

Dit zou dan helemaal in de stijl van het door *Adler* opgeworpen mechanisme zijn, en de overcompensatie ervan heet: de mens die zich uit het midden van de kosmos uitgestoten voelde, zette zich nu - op zijn minst in termen van geestelijke relaties - des te meer in om het midden van het Zijn te bestaan - op de plek van God

Deze zelf-verafgoding kan mede een van de bronnen van het moderne Europese nihilisme^{xxiii} geweest zijn. Dit soort verafgoding voert uiteindelijk tot vertwijfeling, waarbij deze zich – naar een woord van *Allers*, precies daar wreekt waar tegen de rangorde van waarden gezondigd is. Om een voorbeeld uit het recente verleden en uit onze eigen omgeving te kiezen: nog niet zo lang terug werden ‘Blut und Boden’ verafgoodt en zijn deze in de dubbele leuze verschijnende waarden verabsoluteerd en tot een algemeen richtsnoer van het handelen verheven. En wat gebeurde er? Het is uiteindelijk ook daar geland! Een groot deel van de bodem, van het territorium en een groot deel van het bloed, namelijk het grootste deel van de generaties mannen, zijn verloren gegaan. Uit recent onderzoek (1950) blijkt dat van de jaargang 1924 in Duitsland van de 100 nog slechts 37 mannen in leven en gezond zijn. Ter vergelijking: in Zwitserland is dit 87. Met het nihilisme, met de vertwijfeling van de moderne mens, wordt ook de psychotherapie ook geconfronteerd. Dat betekent dat die psychotherapie zijn doelstelling moet verbreden. Toen in 1945 in de straten van Wenen nog bezaaid waren met autowrakken en stalen helmen, in dit tijdsgewricht van uiterlijk en innerlijk weggebombardeerd zijn, begon Otto *Kauder* om ons, aankomende neurologen, een masterclass over psychotherapie te geven. Hij had niet de tijd om er meer dan een paar uur aan te besteden, maar ergens in het kader van deze masterclass deed *Kauder* een evenzeer gewaagde als verfrissende uitspraak die ik heb onthouden. Hij was destijds van mening dat wij er voor onszelf klaarheid over moesten hebben dat moderne psychotherapie er niet meer mee uit kon komen om onze neurotici meer of minder verlichting van hun lijden te verschaffen, maar dat het daar bovenuit moest gaan, en dat het er om moest gaan *dat we het geestelijk lijden van de massa dat we hier en nu om ons heen vinden, moesten aanpakken*.

Het moet hier dus gaan om een *pathologie van de tijdsgeest*^{xxiv} en hier kan alleen een psychotherapie verder helpen die in het leven niet alleen maar een ‘strijd om het bestaan’ ziet, en daar boven uit ook nog het gegeven van ‘wederzijdse hulp’ (*P. Kropotkin*), maar een psychotherapie waarvan het motto is: *Strijd om een mogelijke zin van het bestaan* – en wederzijdse hulp in het zoeken en vinden van een dergelijke zin. Dus: deze therapie moet gegrondvest zijn op en wortelen in een echt humanistisch mens- en wereldbeeld. Het moderne nihilisme kunnen we alleen maar dan het hoofd bieden, wanneer we er een humanisme tegenover kunnen stellen – en niet een of ander *homunculisme*, dat in de mens uiteindelijk helemaal geen been meer ziet, niet kijkt naar het eigenlijk menselijke, niet de *homo humanus*, maar hooguit een zoön politikon, een homo faber etc; de technische mens of de kennistechnoloog, dus: die mens die slechts de ratio verafgoodt of die alleen nog maar het product van erfelijkheid en socialisatie is

(alsof de vrij beslissende persoon^{xxv} als derde mogelijkheid niet zou bestaan – tertium datur!) of alsof de mens *een hoger soort zoogdier is bij wie het recht lopen naar het hoofd gestegen is*^{xxvi}. In het perspectief van een zuiver mensbeeld, waaraan we ook als moderne psychotherapeuten zo’n behoefte hebben, dient ook plaats te zijn voor de verschijning van de Homo patiens. Om dit te kunnen overdragen aan de lijdende mens, moeten we zelf eerst leren dat *het lijden*, tenminste als mogelijkheid, in laatste instantie een *prestatie* is- of om het met een woord van Paul *Polak* te zeggen: dat het lijden zich door zin laat verrijken^{xxvii}. Zo ziet u, dat de moderne psychotherapie niet kan volstaan met de mededeling dat de mens op genot gericht of arbeidsgeschikt is, maar ze moet ook helpen om de mens in zekere zin te leren om te kunnen lijden. Ik zie al voor me hoe de goeroes naar elkaar kijken en meteen op de proppen komen met de laatste leuze die in de moderne westerse psychologie opgeld maakt, namelijk de slagzin van het escapisme. Alleen waar de mens op de vlucht slaat voor de werkelijkheid van het lijden en voor de lotsverbondenheid van het lijden zelf – als ook voor de mogelijkheid om het lijden met zin te vervullen -, daar is het ware escapisme, het echte weglopen voor de werkelijkheid. Juist de neurotische mens ontbreekt het aan de moed om te lijden; hij geeft het waagstuk van het lijden op. En voor zover iets het eenzijdige en oppervlakkige mensbeeld van de homo sapiens ook maar ergens tegemoet komt aan de imperatief ‘sapere aude’, dan is het ons beeld van de *homo patiens*, het beeld van de mens die zinvol lijdt, de zijn eigen lijden met zin vervullende mens wiens imperatief is: ‘*pati aude*’. Ik hoop dames en heren, dat u uit mijn verhaal hebt kunnen opmaken dat een antwoord op de noden van onze tijd slechts die psychotherapie kan zijn, die meer ziet dan de psychofysische facticiteit van de mens; een psychotherapie die niet alleen het organisme ziet, maar ook de persoon van de mens. Slechts van een psychotherapie waarin de theorie de geestelijke persoon niet negeert, kunnen we verwachten dat ook de praktijk van die therapie de waardigheid van de persoon respecteert. Alleen zo’n psychotherapie garandeert ons dat gebeurtenissen zoals de euthanasie op geesteszieken – om maar alleen dat te noemen wat in ons vakgebied het dichtste bij ligt – zich niet herhalen. Slechts een dergelijke psychotherapie zal in staat zijn om dat *Eros paidagogos* te wekken dat we van aankomende psychotherapeuten moeten en mogen verwachten; dit enthousiasme voor het vak heeft als vooronderstelling een onvoorwaardelijk respect voor de eenmaligheid en de uniciteit van al het menselijke leven, voor de waarde en de waardigheid van ieder afzonderlijk menselijk wezen.

---- ❁ ----

ⁱ Max Scheler: **Vom Ewigen im Menschen**, Berlin, 1933, S. 246

ⁱⁱ Uiteindelijk verwachten en verlangen we ook niet van iemand die een groot bewonderaar van

Hippocrates of Paracelsus is, dat hij met precies dezelfde recepten en operatiemethoden te werk gaat als degenen die hij vereert.

ⁱⁱⁱ Is er een inwerking van het psychische op het lichamelijke? Wel, in de dimensie van het fysiologische is het zenuwstelsel een in zichzelf gesloten systeem zonder dat daarbij de mogelijkheid kon worden gezien dat het psychische ingrijpt. Maar in de eerstvolgende, hogere dimensie, in die van het psychologische, ziet het zenuwstelsel er helemaal niet als een in zichzelf gesloten systeem uit. Ook een in zichzelf gesloten cirkel kan, niet zozeer in het platte vlak, maar wel in de ruimte, een open vat blijken te zijn. De geslotenheid van een systeem in de ene en de openheid van datzelfde systeem in een daarop volgende, hogere dimensie is, met de mogelijkheid van een invloed uit deze dimensie in die andere, zeer wel verenigbaar.

^{iv} Paul Matussek: **Metaphysische Probleme der Medizin**, Berlin, Springer – Verlag, 1948.

^v In het kader van een röntgenfoto waarop alleen kalkdichte schaduwen te zien zijn, ziet de mens er uit als of hij slechts uitbeenderen bestond. Het is niet alleen niet waar dat de mens slechts uit beenderen bestaat; het is ook zo dat, wanneer er ook maar beenderen te zien zijn, bij voorbeeld bij een open botbreuk, dat de mens meteen ook niet meer 'heel' is. Analooq aan dit voorbeeld staat het ment het mensbeeld van de Psychoanalyse, de diepte psychologie en de driftpsychologie: ook dit beeld is niet meer dan slechts een schaduwbeeld van de mens. Zodra namelijk een drift geïsoleerd naar voren komt, is de mens als zodanig niet meer 'heel', namelijk ten opzichte van zijn geestelijkheid is hij niet langer intact. Want juist vanuit die geestelijkheid zijn menselijke driften – in tegenstelling tot die van de dieren – altijd en van meet af aan doordoesemd en doorwrocht. In deze geestelijkheid is de driftnatuur van de mens altijd reeds ingebed en wel zo dat niet slechts daarom wanneer driften geremd zijn, maar ook daar waar ze ontremd zijn, de geest altijd reeds zijn werk gedaan heeft; er altijd iets van gezegd heeft - of er juist over gezwegen heeft.

^{vi} V. E. von Gebattel: **Cbristentum und Humanismus**, Stuttgart, 1947 S. 34.

^{vii} Hier kan ook en met dezelfde argumenten de kritiek op de Gedragstherapie aangrijpen, omdat niet duidelijk is wanneer iets persoonlijke beslissing, daad is, of de geconditioneerde individuele reactie op collectieve norm; als alles 'gedrag' is, ontstaat hetzelfde probleem als in DSM-IV; de differentiatie is ambivalent(en vervolgens arbitrair) omdat alle noemers gelijkgeschakeld zijn. (Opm. vertaler)

^{viii} Peter R. Hofstätter, **Das Ende einer Illusion** in: *Wissenschaft und Weltbild* II, 2, 88.

ix S. Freud, **Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie (7)**, Wien, 1946, 100.

^x V. E. von Gebattel: **Not und Hilfe** S. 37.

^{xi} P. Matussek, **Metaphysische Probleme der Medizin**, [2^E erweiterte Auflage], Berlin, Springer, 1950.

^{xii} S. Freud, **Über Psychotherapie**, Gesammelte Schriften, Band VI.

^{xiii} Vgl. Matussek, 'In der Gegenwart sind die Daseinsanalyse L. Binswangers und die Existenzanalyse V. E. Frankl's die grösseren und umfassenderen Versuche, sich von der Freudschen Grundposition zu lösen und von einer anderen Ebene aus zu therapieren. Einer der entscheidenden Punkte beider Autoren ist der, dass sie gerade das spezifische Menschliche nicht durch biologische und psychologische Konstruktionen zu erklären suchen, sondern das Wesen des Menschlichen zu erfassen und für die Therapie fruchtbar zu machen

trachten', **Metaphysische Probleme der Medizin** [2° druk], Berlin, Springer, 1950.¹

^{xiv} Vgl. Frankl **Zur geistigen Problematik der Psychotherapie**, in: *Zentralblatt für Psychotherapie*, 1937, waarin voor het eerst expressis verbis deze **Existenzanalyse** geeist en ontworpen werd, als ook Frankl in: **Zur Grundlegung der Existenzanalyse**, Schweizerische Medizinische Wochenschrift, 1939. De eis en de grondlegging van een Logotherapie echter gaat terug op een publicatie van Frankl, **Psychotherapie und Weltanschauung. Zur grundsätzlichen Kritik ihrer Beziehungen**, Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie, 1925.

^{xv} E. Speer, **Der Arzt der Persönlichkeit**, Stuttgart 1949, S. 21.

^{xvi} Convergentie betekent integratie, zoals blijkt uit de volgende stelling. Daarmee is Frankl o.i. degene die de huidige ontwikkeling inzake integratieve psychotherapie in gang gezet heeft. De European Association for Psychotherapy in Wenen vormt, naast en met de European Association for Integrative Psychotherapy te London organisatorische 'bewijs' voor de geschetste ontwikkeling.

^{xvii} Onder 'misch' verstaat de neuroloog en psychiater, Frankl zoals bekend de geneeskunst. De moderne geneeskunde heeft hem reeds kort na het uitspreken van deze lezing overtuigd dat psychotherapie ook vanuit andere disciplines kan worden beoefend. De nu volgende passage uit het origineel wordt hier daarom als achterhaald en door Frankl zelf verlaten standpunt niet weergegeven. (Noot vertaler).

^{xviii} Een psychotherapeut wordt niet gemaakt, maar geboren (noot vertaler).

^{xix} De psychotherapeut is niet zozeer geboren als wel geschoold (noot vertaler).

^{xx} Zoals bekend worden alle kandidaten in een psychotherapie opleiding, ook die in het kader van het European Certificate for Psychotherapy van de EAP, op deze terreinen ingeleid.

^{xxi} A. Einstein, **Out of My Later Years**, Philosophical Library, New York.

^{xxii} Het woord religiositeit gebruikt Frankl zoals tegenwoordig spiritualiteit het sleutelwoord is.

^{xxiii} 'Het nihilisme beweert geenszins dat er in werkelijkheid niets is, het beweert steeds dat de werkelijkheid niets anders is dan – dit of dat, waarop of waarvan dit door het nihilisme kan worden afgeleid of teruggebracht' V.E. Frankl, **Homo patiens**, S. 1. Wel, terwijl dit 'niets ander dan' de vorm is waarin het nihilisme formeel herkenbaar is, wordt de inhoud ervan gekenmerkt door een overmaat aan geest. Hoor je bij iedere nihilist steeds het 'niets anders dan', dan herken je meteen de geestesvermoeidheid van zijn hart.

^{xxiv} V. E. Frankl, **Homo Patiens**, S. 45- 52

^{xxv} het geweten is de derde stem (noot vertaler)

^{xxvi} Van moderne wetenschappers wordt gezegd dat zij zich teveel gespecialiseerd hebben; in werkelijkheid hebben ze zich teveel gegeneraliseerd. We vinden stap voor stap een tendens tot veralgemenisering – en daarmee gepaard een tendens tot grensoverschrijding. Deze beide tendensen zijn ook het recept waaruit de moderne homunculus is samengesteld. Daarin ligt het fabrieksgeheim. Eerst worden uitkomsten van onderzoek uit een bepaald, begrens veld van wetenschap op een ander terrein overgenomen. *Vervolgens wordt alles over een kam geschoren, terwijl de schoenmaker zich vervolgens niet meer bij zijn leest houdt.*

^{xxvii} Paul Polak, **Frankl's Existenzanalyse in ihrer Bedeutung für Anthropologie und Psychotherapie**, Tryola Verlag, Innsbruck 1949, S.22

Uitgangspunten van Integratieve Counseling & Psychotherapie

Integratieve counseling en psychotherapie heeft als uitgangspunt en als doel dat de best mogelijke mens, de medemenselijke persoon, uit het proces van crisis en groei naar voren komt. Het is een therapie waarin op gelijkwaardige wijze wordt gewerkt. Wat de cliënt meemaakt, had de therapeut ook zelf kunnen overkomen. Wat de cliënt gedaan of nagelaten heeft, had de therapeut ook kunnen doen of nalaten. Er wordt niet geoordeeld en er is niet een beter weten. Er is de gezamenlijke zoektocht die gebruik maakt van beiderlei ervaring, kennis en deskundigheden, om vanuit herwonnen vrijheid voor zelfverantwoordelijkheid de volgende zelfstandige stap zelf te zetten.

Het persoonlijk verantwoordelijk handelen staat centraal; niet wat 'men' verwacht, maar de persoonlijke waarden die de cliënt helpen om zichzelf over de streep te halen.

* De herkomst en beheptheid en de maatschappelijke setting van het individu zijn slechts voorwaarden en bepalingen bij het ten principale persoon zijn van de mens.

* De counselor/therapeut is er voor de individuele mens, de mens is er niet voor de therapie of voor de therapeut.

- het doel van therapie is altijd dat de best mogelijke medemens naar voren stapt in diens eigen, vrij en verantwoordelijke daden
- Crisis is kans om met een bewuste keuze een nog onbetreden levensterrein goed in te gaan, n.l. de persoonlijke toekomst

Integratieve psychotherapie is op drie terreinen kritisch:

1. zelfkritisch, namelijk in de vraag of methoden en interventies werkelijk passen in het kader van een open mens- en wereldbeeld, waarin met onvoorwaardelijk respect voor de ander en voor het leven zelf wordt gedacht, getoetst en gewerkt.

2. kritisch naar de maatschappij, door niet alleen vast te stellen dat bepaalde problemen door aanwijsbare maatschappelijke trends worden getriggered en / of versterkt, maar door er ook in de behandeling van de individuele problematiek positieve oplossingen voor aan te bieden, er onderzoek naar te doen opdat effectieve behandelwijzen tot stand komen.

3. kritisch naar de cliënt, opdat deze als persoon de vrijheid hervindt om zich bewust te zijn van het grote en beslissende verschil tussen hebben en zijn. Ieder individu leeft in relatie tot de samenleving en heeft ook daar de nodige verplichtingen.

---~*~*~---

Column Mijn vakantie is

dit jaar een mengelmoes van activiteit, ontspanning, verassing en ontmoetingen. Maar vooral en opnieuw onverwachte ontmoetingen met Frankl. Onze reis begint in Augsburg. We zijn te gast in het klooster van de Karmelietessen. Het Maria Ward Haus is een plek waar stilte, gastvrijheid en vertrouwen in ruime mate gecombineerd worden met gezond en geestelijk voedsel. Mary Ward (17^e eeuw) besluit om op te staan tegen het fanatisme in haar tijd en land. Engelse katholieken werden vervolgd, priesters vermoord. Zij besteedt aan een verandering in die situatie en spitst dat toe op het stichten van een orde die specifiek de emancipatie van de vrouw beoogt. Het zit haar niet mee! Tegenwerking, wantrouwen, armoede en ziekte tekenen haar leven, maar ze geeft niet op. Ook al is het lezen over haar leven en van haar uitspraken tijdens de pauzes van vergaderingen en tussen ontmoetingen door oppervlakkig, toch zie je dat het leven 'in weerwil en ter wille van', dat waar Frankl het steeds over heeft, de spijker van de geestelijke gezondheid op zijn kop tikken. Verder op weg, naar vrienden in Frankrijk. Zij zijn 'gevonden' om als laatste kans ouders te fungeren voor verloren tieners. De jongeren zijn moeilijke 'probleemgevallen' – toch knokken onze vrienden zich samen met hen een weg naar voren. Wij komen op een gecompliceerd moment. Onze vriend blijkt een ernstig gezondheidsprobleem te hebben. Een van de pupillen heeft er een puinhoop van gemaakt, de andere moet eigenlijk een nieuw traject in en nummer drie wordt bij hen bezorgd. De specialist zegt tegen mijn vriend dat hij niet snapt hoe iemand met zo'n schildklier nog functioneert. Mijn vriend zelf stelt vast dat hij wel geschrokken is, maar niet van plan is om nu een ingrijpende koerswijziging op te stellen. Hij blijft bij de zaak die zijn hart heeft. Plots zie je hoe de gebroken kinderen voor wie elke emotie buiten agressie een gevaarlijke zwakte is, met zorg, respect en liefde heel even hun luiken helemaal hebben geopend. In La Châtre vind ik een boodschap van Karol Wojtyła. Hij is Paus maar ook leerling van Frankl. (K. Popielsky, *A General Concept of Humanity and its meaning for Psychotherapy, the anthropological philosophy of Karol Wojtyła and the concept of human nature in V. E. Frankl*, in: *Analecta Frankliana*, 1980, p. 55 – 63) Je kunt zien waar hij zelf iets zegt of waar er namens hem gesproken wordt. De boodschap is 'vandaag doe ik een dringend appèl op u... weiger te leven in een wereld waarin zieken, ouden en zwakken worden gemarginaliseerd. In een wereld zonder zieken, ouden en zwakken, lijken de topwaarden gezondheid, kracht en macht. Maar dat zou een wereld zijn waarin de menselijke waardigheid ver te zoeken zou zijn. Wie kiest om met de zieken, ouden en zwakken mee te leven, is wellicht ook in staat om in lijden een zinvolle mogelijkheid te vinden.' In de boekwinkel verderop ligt het boek: 'No-logo', protest tegen de commercialisering van het bestaan in dienst van grote merken. De reis gaat verder, er is nog veel te doen.

---~*~*~---

Sehn-Sucht nach dem Leben Grundlagen und Begriffsbestimmung

© 2001, Prof. U. Eglau, ECP, European Psychotherapy Academy, Vienna.

Die Erfahrung der Menschheit mit bewusstseinsverändernden Drogen und Rauschmitteln ist so alt wie die Menschheit selbst. In den Frühzeiten war der Gebrauch dieser Substanz an bestimmte religiöse Riten gebunden, bald aber wurden sie auch als Heilmittel entdeckt und im Rahmen magischer Heilverfahren angewendet (z.B. Hexensalben aus Tollkirsche und Bilsenkraut). In China etwa wurde Haschisch bereits im Jahre 2700 v. Chr. in einem medizinischen Lehrbuch erwähnt.

Mit dem zunehmenden Rückgang des mystisch-magischen Denkens und der Distanzierung der großen monotheistischen Religionen von der Verwendung berauschender Mittel ging die Bindung des Drogen- und Alkoholgebrauches an bestimmte Riten und Gebräuche verloren. Diese Entwicklung förderte letztlich den Gebrauch und Missbrauch dieser Substanzen.

Man unterscheidet die psychische von der körperlichen Abhängigkeit. Kennzeichnend für die psychische Abhängigkeit ist das übermächtige oder unwiderstehlich empfundene Verlangen nach dem Suchtmittel, das eine zentrale Bedeutung in der aktuellen Lebenssituation des Abhängigen eingenommen hat. Die körperliche Abhängigkeit manifestiert sich in erster Linie durch das Auftreten von Entzugs-

erscheinungen nach Unterbrechung der Einnahmen des Suchtmittels. Sie tritt bei zentral dämpfenden Substanzen (z.B. Alkohol, Benzodiazepine, Barbiturate, Opiate) häufiger und stärker auf als bei zentral stimulierenden Sichtmitteln (z.B. Kokain, Amphetamine etc.). Das klinische Erscheinungsbild der Entzugssymptome ist bei den einzelnen Substanzen sehr unterschiedlich.

Im Gegensatz zu der bei jeder Abhängigkeitsform vorhandenen psychischen Abhängigkeit kann bei einzelnen Abhängigkeitstypen (z.B. Cannabis, Phencyclidin, Halluzinogene) die körperliche Abhängigkeit fehlen.

Im allgemeinen entsteht Sucht bei einem anfangs "erfolgreichen" Versuch, inneren Spannung und Kontaktstörungen zu beheben, die Leistungsfähigkeit zu steigern. Da anfangs positive Wirkungen erlebt werden, entwickeln sich Wiederholungsneigung und Chronifizierung, wobei zum einen das ursprüngliche Problem naturgemäß ungelöst bleibt, zum anderen aber auch zusätzliche, durch die entstandene Sucht hervorgerufene Schwierigkeiten die Situation komplizieren und erschweren.

Diagnostische Leitlinien des Abhängigkeitssyndroms

Die Diagnose Abhängigkeit soll nur gestellt werden, wenn irgendwann während des letzten Jahres drei oder mehr der folgenden Kriterien vorhanden waren:

1. Ein starker Wunsch oder eine Art Zwang, Substanzen oder Alkohol zu konsumieren.
2. Verminderte Kontrollfähigkeit bezüglich des Beginns, der Beendigung und der Menge des Substanz- oder Alkoholkonsums.
3. Substanzgebrauch, mit dem Ziel, Entzugssymptome zu mildern, und der entsprechenden positiven Erfahrung.
4. Ein körperliches Entzugssyndrom.
5. Nachweis einer Toleranz. Um die ursprünglich durch niedrigere Dosen erreichten Wirkungen der Substanz hervorzurufen, sind zunehmend höhere Dosen erforderlich (eindeutige Beispiele hierfür sind die Tagesdosen von Alkoholikern und Opiatabhängigen, die Konsumenten ohne Toleranzentwicklung schwer beeinträchtigen würden oder sogar zum Tode führten).
6. Ein eingeengtes Verhaltensmuster im Umgang mit Alkohol oder der Substanz wie z.B. die Tendenz, Alkohol an Werktagen wie an Wochenenden zu trinken und die Regeln eines gesellschaftlichen üblichen Trinkverhaltens außer acht zu lassen.
7. Fortschreitende Vernachlässigung anderer Vergnügen oder Interessen zugunsten des Substanzkonsums.
8. Anhaltender Substanz- oder Alkoholkonsum trotz Nachweis eindeutiger schädlicher Folgen. Die schädlichen Folgen können körperlicher Art sein, wie z.B. Leberschädigung durch exzessives Trinken, oder sozial, wie Arbeitsverlust durch eine substanzbedingte Leistungseinbuße, oder psychisch, wie bei depressiven Zuständen nach massivem Substanzkonsum.

"Sucht", so meinen manche Experten, habe etwas mit "Suchen" zu tun. Bei anderen liest man, dass Sucht von der etymologischen Herkunft her, mit "Dahinsiechen" zu tun habe. Nach der Auskunft der Etymologie kommt das Wort "Sucht" vom gotischen "siukan", was soviel bedeutet wie : krank sein (vgl. **Mackensen/Lutz**: *Ursprung der Wörter. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, Frankfurt am Main/Berlin: Ullstein Verlag, 1988, S.379).

Wie wir auch immer den Sachverhalt in der Sprache sehen mögen, so hat Sucht in der existentiellen Dimension des Menschseins sehr viel mit Suchen zu tun. Sucht und Suchen deuten auf eine existentielle Korrelation hin. Die Sucht ist Ausdruck eines ungenügsamen und suchenden Wesens, das sich ständig auf die Suche macht und nicht findet. Der Mensch sucht nach etwas bzw. nach jemandem, das bzw. der ihn ausfüllt und befreit.

Der Mensch sucht letztendlich, oft ohne es zu wissen, Erlösung. Erlösung meint hier Befreiung von Ego-Grenzen und Verhaftungen, Freiwerden von Abhängigkeiten solcher Art, welche die Entfaltung des nach vorwärts strebenden Lebens verhindern, Erlösung von Angst. Wonach also sucht primär der Mensch?

WAS FEHLT MIR?

Der Mensch sucht nach dem, was ihm fehlt (Oft fehlen uns geistig-seelische "Größen", wie Gelassenheit, harmonische Bündelung verschiedener – in seiner Psyche waltenden – Kräfte, Urvertrauen, eine mutige und viel Dunkelheit aushaltenden Liebes- und Leidensfähigkeit, Licht in der Erkenntnis, entscheidende Wertstrebigkeit und Sinnverwirklichung, Seelenfrieden, um nur einige wenige zu nennen). In seiner wie auch immer gearteten Leere, sucht er nach Glück und Erfüllung. Er sucht nicht nur nach mehr Haben, sondern auch nach Mehr-Sein: Nach Leben in Fülle, nach Sinn im Leben, im Hier und Jetzt. Der Mensch sucht nach Auswegen aus den verschiedenen Formen der Abhängigkeit, die ihn belastet. Das ist das eine. Das Suchen wird dann und dort zur Sucht, wo der Mensch auf jenen Irrwegen nach mehr Leben und Erfüllung trachtet, wo sie nicht zu finden ist. Das ist das andere. Das Suchen muss mit einem personal-individuellen Sinn, der diesem bestimmten konkreten Menschen in Exklusivität aufgetragen ist, zu tun haben, soll es zum Finden führen. Ist dies nicht so, so kann die Suche des Menschen in irgendeine Form der Sucht umschlagen. Aber: ohne individuelle Arbeit an und bei mir selbst, die phasenweise hart und in letzter Einsamkeit durchzuhalten ist, geht es nicht. Augenfällige Süchte sind z.B. Fresssucht, Magersucht, Fernsücht, Selbstsucht, Machtsucht, Geldsucht, Computer- und Spielsucht, Geldsucht, Beziehungssucht, Alkohol- und Zigarettensucht, usw. Nicht jede Form muss zu klinischen Krankheitsbildern führen. Ein Spieler wird nicht unbedingt klinische Symptome haben wie z.B. ein Alkoholiker, aber er wird psychisch-emotional erkranken. Er wird Unausgefülltheit und unerträgliche innere Leere empfinden, wenn er nicht mehr spielen kann und er wird seine Familie materiell ruinieren, wenn er nur noch spielt. Fast alles Endliche kann zur Sucht bzw. zum Suchtmittel werden, wenn wir uns nicht rechtzeitig davon lösen, wenn wir es sozusagen absolut setzen, wenn wir uns einbilden, ohne dies oder jenes nicht mehr leben und existieren zu können. In all diesen Formen der Sucht sucht der Suchende letztendlich nach mehr Sein am falschen Ort, nämlich: im Bereich des Habens. Sehnsucht ist etwas mehr und etwas anderes als Sucht, sie ist eine anthropologische Grundkategorie, eine Grundbefindlichkeit des Menschen. In seinen Sehnsüchten ist der Mensch unaufhörlich sich selbst voraus. Er überschreitet sich selbst in seinen Sehnsüchten. Er kann sich nirgends restlos einholen. Seine Wünsche münden im Ungreifbaren.

SEHNSUCHT

Die Sehnsucht ist der einzige bei allen Menschen ehrliche Zustand. Sie ist ein existentieller Zustand, ein Hinweis darauf, dass das menschliche Bewusstsein auf die Zukunft hin gebaut ist, eine Grundbefindlichkeit, in der uns bewusst wird, dass das gerade Gelebte nicht ausreicht, dass wir nach einer schöneren Zukunft, nach einem vollendeteren Sein, nach Heil und Ganzheit hungern. Die Hoffnung auf eine schönere Zukunft ist in unserem Glücksverlangen unzerstörbar begründet. Damit mag die Tatsache zusammenhängen, dass alle Sehnsucht auf die Zukunft bezogen ist. Sehnsucht bedeutet keine Sucht im engeren Sinn. Sehnsucht ist die Bewusstwerdung einer sich in der Raum-Zeit-Geschichte erlebenden Endlichkeit, die noch nicht "voll" geworden ist. In der Erfahrung der unaussprechlichen Sehnsucht realisiert der Mensch, dass er sich nach der Vollendung seines Menschseins sehnt, dass er unterwegs bleiben und das heißt weitersuchen muss, damit der Sinn seiner Sehnsucht als Suchen und Finden erfüllt wird; denn Suchen sollte irgendwann zum Finden führen und dadurch erlöst werden. Vielleicht ist einer der Wege so:

Das immer Neue erfahren zu wollen, weist auf Gott. Gott ist nach Wortlaut der Immer-Neue und seine ewige Liebe lässt uns nie zur Ruhe kommen. Doch wir kommen immer wieder – vorübergehend – zur Ruhe, sogar sehr tief, um dann in der Sehnsucht, im Staunen Ihn weiterzusuchen. Wir sollen diese Sehnsucht nicht abtöten, sondern mit Hilfe der Begegnung mit Menschen, die etwas zu sagen haben und durch eine herausfordernde Aufgabe, pflegen, spüren, wecken lassen. Es gibt freilich auch lebenshemmende Formen der Sehnsucht, die einen verzehren können. Es ist möglich, dass ein Mensch sich vor Liebesehnsucht verzehrt, wenn er seinen Geliebten verloren oder ihn längere Zeit nicht gesehen hat. Diese ins Pathogene gehende Form der Sehnsucht ist hier aber nicht gemeint.

Fragen wir an dieser Stelle nun konkret: Wonach haben wir Sehnsucht? Worauf richtet sich die existentielle, große menschliche Sehnsucht? Kann man sinnvoll sagen: "Ich habe Sehnsucht nach mehr Macht?" Kaum! Wenn es mir nur um die Macht geht, dann bin ich machtsüchtig. Kann man sinnvoll sagen, dass ich Sehnsucht nach einer warmen Suppe habe? Nein. Ich habe Appetit nach einer guten, warmen Suppe. Sinnvoll ist wohl jene Rede, welche besagt: Wir Menschen haben Sehnsucht

- nach einem sinnvollen Dasein,
- nach Lieben und Geliebtwerden (und nicht danach, unsere Macht zu mehren),
- nach Gerechtigkeit (und nicht nach Vergeltung),
- nach Geborgenheit und Nähe (und nicht nach Entfremdung),
- nach Versöhnung mit den uns nahe stehenden Personen und mit unseren eigenen Schattenseiten (und nicht nach Zwietracht, Rache und Selbstbestrafung),

-nach Einheit mit uns selbst (und nicht nach Zwiespalt und Zerrissenheit),
-nach der Weisheit der Erleuchtung,
-nach dem Heiligen und nach dem ewigen Leben.

Diese Formen und Varianten der echten, großen menschlichen Sehnsucht dürfen nicht aus uns verschwinden. Unser Menschsein wäre viel ärmer, farbloser und monotoner, wenn wir die große Sehnsucht nicht mehr hätten. Der Mensch ist aber auch reich, weil er erkennt, dass er nach Ergänzung sich sehnt und ruft. Der existentielle Zustand der Sehnsucht lässt ihn erkennen und erspüren, dass ihm etwas oder jemand fehlt. So wird die Sehnsucht ein Modus der Existenz, eine Weise des Daseins, in der der Mensch seine Hoffnung auf eine unendliche Stille hin wahrnimmt. An dieser Stelle verstehen wir den Sinn des Satzes von *Augustinus*: "Denn Du hast uns zu Dir hin geschaffen, o Gott, und unruhig ist unser Herz, bis es ruht in Dir." Diese Unruhe des Herzens lässt sich auch im Schöpferisch-tätig-Sein stillen. Spinnt man den Gedanken weiter, so kann man sagen: "Die Sehnsucht ist die "Führerin" zu Gott und zu mir selbst bzw. Zu mir selbst und zu Gott. Der Logos (der Sinn) der Sehnsucht, ihre existentielle Bedeutung wäre demnach, den Menschen auf seinen irdischen Lebensweg zur Fülle und zur Vollendung zu treiben: gerade dort und dann, wenn er geneigt ist, süchtig zu werden. Bei den Süchtigen muss man die Sehnsucht nach etwas Größerem, nach dem Echten, nach dem Schöpferisch-tätig-sein-Wollen, nach der kleinen und großen Freude erwecken. Die so gesehenen Sehnsucht macht den Menschen mutig und demütig zugleich. Augustinus schreibt: "Du würdest mich nicht suchen, wenn Du mich nicht schon gefunden hättest." In der Sehnsucht erfasst der Mensch sich als eine sich selbst aufzugebene Frage. Das Leben befragt ihn in seiner Sehnsucht: Wie gehst du damit um? Erkennst du in der unerfüllten Sehnsucht, dass es darauf ankommt, wie du deine Antwort gestaltest?... Die Antwort auf die Frage, die er selbst ist, gibt der Mensch täglich, indem er seine kleinen und großen Sehnsüchte in der Begegnung mit anderen schöpferisch gestaltet und dort Halt macht, wo die Erfüllung Leid macht. Indem er sein Schicksal auf sich nimmt und es aufrichtig trägt, erfüllt schon der Mensch und sei es nur partiell, die eine oder anderen Sehnsucht. Indem er in den nie vorauskalkulierbaren Begegnungen die Kunst der Selbstbegrenzung einübt, erfährt er in sich selbst die teilweise Stille der Sehnsucht.

Der Dichter *Ullrich Schaffer* beschreibt dies so:

Erfahrung steht gegen Sehnsucht

Fast unbemerkt verläuft
der Verlust der Sehnsucht.
Man stirbt aus der Sehnsucht heraus
wie ein Fisch aus dem Wasser.
Die Erfahrung in ihrer gewaltigen Stärke
ist greifbar und glaubbar

und setzt der Sehnsucht ein Ende.
Die Erfahrung spricht: Was nicht war, wird nie sein.
Und die Vernünftigen glauben ihr.

Und doch ist kein Verlust so groß
wie der Verlust der Sehnsucht.
In ihr begegnen sich Mensch und Gott und glauben
aneinander.
Freiheit und Grenze laufen durch dieses Wort.
Und kein Wort ist so bunt wie dieses.
In ihm beginnen alle endlosen Wege.

Wer die Sehnsucht verliert,
geht Schritte,
die sich schnell im Anschaubaren verlieren.
Es wird Zeit, dass das, was nie war,
jetzt wird.
Unsere Rettung liegt in der Kühnheit der Vision.
(aus: **Schaffer, U.:** *Wachsende Liebe*, Oncken 1989, S.66)

Abhängigkeit im Gefühlsleben; Logotherapie und Existenzanalyse des verzweifelten Lebens

Die Wurzel der Sucht ist die Verzweiflung darüber, dass das Eigentliche das gesucht wird, nicht gefunden wird. Statt aber in der wachgehaltenen Sehnsucht weiterzusuchen, befriedigt sich der Mensch mit "Drogen aller Art". Mit Drogen sind nicht nur Opium oder Haschisch usw. Gemeint, sondern alles, was die Werbung und Konsumgesellschaft als "Erfüllung und Glück" anbieten.

Jene Liebe kann zur Sucht werden, welche ausschließlich aufs Haben und Genießen aus ist und welche die Kunst der Selbstbegrenzung noch nicht gelernt hat.

Wenn jemand sagt, dass er liebt und dabei emotional, psychologisch, in punkto Glück so abhängig wird, dass er meint, ohne die geliebte Person nicht mehr leben zu können, so leidet er/sie unter Liebessucht.

Sucht ist nämlich Abhängigkeit von etwas oder von jemandem, genauer gesagt: von einem (angeblich geliebten) Menschen, dessen Bild man sich selbst zurechtlegt. Sucht ist die Zudeckung einer inneren Leere mit inadäquaten Mitteln aus dem Bereich des Habens, des Nur-haben-Wollens. Es scheint kein angemessenes Mittel zu sein, jemanden mit solch subtilen Mitteln an sich zu fesseln – viele Süchtige tun dies aber – um angeblich glücklich zu sein. Die Illusion des Glücksgefühles sollte eingetauscht werden gegen die weise Lehre über den sein Glück schaffenden Menschen.

Bo Yin Ra lehrt uns: "Es ist Sünde, nicht nach dem Glück zu verlangen, aber es ist eine noch größere Sünde, sein Glück hier nicht schaffen zu wollen! Sündhaft und eine Lästerung der Allgewalt des Geistes ist auch die erbärmliche Bescheidenheit, mit der man nach Glück verlangt. Glück nämlich ist die Befriedigung des Schaffenden in seiner Schöpfung. Diese Schöpfung ist aber niemals beendet und ihr

Schöpfer kennt nur 'Ruhetage', - Sabbate der Seele, die ihm neue Kraft zu neuer Schöpfung spenden.

Der Glückliche ist allzeit ein Schaffender und wird des Schaffens niemals müde. Was er schaffend formt, ist sein Glücksgrund und die Bedingung seines Glücks, sein Glück aber ist die Macht des Schaffenden, die ihm alles zuführt, was ihm dauernde Befriedigung gewährt. Nicht jeder braucht das Gleiche, aber jeder, der sein Glück zu schaffen unternimmt, wird alles erlangen, was er wirklich zu seinem Glück braucht" (aus: **Bo Yin Ra**, *Das Buch vom Glück*, Kober 1996, S. 12 ff).

Ein Schaffender aber ist auch und gerade in der Liebe ein kreativ-inventiver, er geht, wenn es der Logos einer Situation erfordert, ungewöhnliche Wege und hält u.U. auch eine Pause von einigen Monaten – in Hinblick auf das zu bauende "Wir" – schöpferisch und mutig durch. Das ist reife Liebe als Nicht-Abhängigkeit. Ein Schaffender weiß, dass es mehr auf das Liebenkönnen und nicht so sehr auf das Geliebtwerden ankommt.

In unserer westlichen Welt gibt es Millionen von Menschen, die ihr "Glück" darin sehen, dass sie irgendwelche Dinge, Waren, Gegenstände einkaufen. Das Einkaufen gilt heute für viele Menschen als Freizeitbeschäftigung, als Erholung, als Glücksgefühl. "Einkaufen bis zum Umfallen", sagt man schon dazu. Vielleicht drückt sich darin bereits eine Tendenz zur Anhäufung aus, aber mit Sicherheit hat die "Einkaufen-bis-zum-Umfallen-Haltung" nicht mit Glück, sondern mit der inneren Leere, mit der Frustration und der Langeweile zu tun. Eine Heilung von jeder Sucht muss letztlich die geistige Dimension des Menschen ansprechen; es muss ihm ein Sinn-Ziel aufleuchten: ein Wozu und ein Wofür.

Innere Leere lässt sich nur mit sinnvollen Beschäftigungen, d.h. durch wertorientierte Handlungen ausfüllen. Worauf es wirklich ankommt bei der Therapie der Sucht ist, "dass der Mensch sein Leben als eine Reise annimmt, unterwegs bleibt, sich immer wieder neuen, auch schmerzhaften Erfahrungen aussetzt. Dann ist er ein Suchender und entgeht der Gefahr, ein Süchtiger zu werden" (aus: **Kurz, W.K.**: *Suche nach Sinn*, Würzburg 1991, S. 82).

Sich auch schmerzhaften Erfahrungen aussetzen, heißt

-1 dass man wekommt vom Bedürfnis, in allen Beziehungen geliebt werden zu wollen,

- 2 dass man sich nicht einbildet, der Abend sei ohne das Fernsehen leer,

-3 dass man den mühsamen Weg der Entwöhnung von Abhängigkeiten immer wieder weitergeht, indem man jene unvermeidliche letzte Einsamkeit mit und bei sich selbst aushält,

- 4 dass man schlichter und einfacher wird in seinem Lebensstil,

-5 dass man immer wieder darauf verzichtet, dort Macht und subtile Kontrolle auszuüben, wo es auf Vertrauen und Hingabe, Mut zum Neubeginn und Tapferkeit ankommt,

-6 dass man sinnvolle Kompromisse miteinander sucht, um das Noch-Werdbare gemeinsam zu gestalten,

-7 dass man dem zur Sucht neigenden Ego Grenzen zieht, um so das eigene wahre Selbst auf den Logos hin auszurichten. Abhängigkeiten aller Art abzulegen, heißt, sich selber zu sagen: "All das, was man mir einredet, brauchen zu müssen, um glücklich zu sein, brauche ich im Grunde genommen gar nicht. Ich benütze das oder jenes, um mehr Freude zu haben, um Gemeinschaft mit den anderen zu erleben, um mein Leben bequemer und schöner zu gestalten, aber abhängig muss ich nicht sein."

Man kann es beobachten, dass die psychologisch-gefühlsmäßige Abhängigkeit in den vielfältigen zwischenmenschlichen Beziehungen ein weit verbreitetes und viel Leid schaffendes Phänomen ist. Abhängigkeiten kann man nicht gänzlich aus der Welt schaffen, doch es lässt sich zeigen, dass jeder seine innere Autonomie stärken und lernen kann, mehr von innen heraus zu handeln, wodurch Beziehungen gesünder, entkrampfter und fließender werden.

Was bedeutet aber voneinander abhängig zu sein? Irgendwie hängen wir doch alle voneinander ab. In der Gesellschaft sieht da so aus, dass man sich gegenseitig Funktionen zuweist, damit unser soziales Zusammenleben funktioniert. Es gibt Ämter und Kompetenzen. Wir hängen vom Bäcker ab, von den Handwerkern, die etwas in unserer Wohnung reparieren müssen, wir hängen von unseren Geschäftspartnern ab, von den öffentlichen Verkehrsmitteln, ... Das sind sachliche und funktionelle Abhängigkeiten. Sie sind hier aber nicht gemeint. Die Frage, um die es bei der Sucht geht, ist: Was bedeutet gefühlsmäßig voneinander abhängig zu sein?

Bei *Anthony de Mello* findet sich folgende Bemerkung zu dieser Frage: "Es bedeutet, von einem anderen Menschen in punkto Glück abzuhängen. Denken sie einmal darüber nach. Denn wenn sie das tun, wird das nächste, was sie tun werden, sein – ob sie sich dessen bewusst oder nicht bewusst sind – zu verlangen, dass andere Menschen zu ihrem Glück etwas beitragen. Dann wird der nächste Schritt folgen: Angst – Angst vor Kontrollverlust, vor Entfremdung, vor Zurückweisung, vor gegenseitiger Kontrolle. Vollkommene Liebe vertreibt Angst. Wo Liebe ist, gibt es keine Ansprüche, keine Erwartungen, keine Abhängigkeit. Ich verlange nicht, dass du mich glücklich machst; denn mein Glück ist nicht in dir begründet. Wenn du mich verlassen würdest, würde ich mich nicht bedauern; ich genieße deine Gesellschaft über alle Maßen, aber ich klammere mich nicht an" (aus: **de Mello, A.**: *Der springende Punkt*, Herder 1995, S. 57 – 58).

Ist das für einen normalen Durchschnittsmenschen nicht ein zu hoher Anspruch? Darauf wird jeder seine eigenen Antwort geben müssen. Uns kann aus diesem Text aber etwas klar werden:

- dass ich (unausgesprochen oder direkt) verlange, der andere solle mich glücklich machen,

- dass ich vom anderen erwarte, die gewünschte Nähe, Anerkennung, Zärtlichkeit usw. Zu geben und zu bekommen und das möglicherweise nur in jener Form, in der ich es mir vorstelle,

- dass ich vom anderen fordere, sich so zu verhalten, so mit mir umzugehen, dass ich mich wohl fühle.

Verlangen, erwarten, fordern: "Ich verlange, ich erwarte, ich fordere (freilich mit feinen, subtilen Druckmitteln), dass du mich liebst, meine Bedürfnisse stillst und mir so zur Verfügung stehst, wie ich es gerne hätte" usw. Was kann danach noch Gutes kommen? Es muss noch einen anderen Sinn geben, wenn Menschen Beziehungen - gute, fördernde, gelingende Beziehungen - zueinander und miteinander suchen. Es ist eine Sache, sich freiwillig dafür zu entscheiden, den anderen glücklich machen zu wollen. In diesem Fall geht es um ein freies Sich-schenken-Wollen, Für-das-Glück-des-anderen-da-sein-Wollen und Sich-zur-Verfügung-stellen. Es ist aber eine ganz andere Sache zu verlangen, zu fordern, zu erwarten, dass der andere für mein Glück und Wohl da ist. Sinnvoll ist nur die erste Einstellung: Ich entscheide mich freiwillig, aus Liebe, aus einem Engagement heraus, für das Glück des anderen da zu sein. Natürlich bin ich auch in diesem Fall Enttäuschungen ausgesetzt, wenn der andere diese Dinge vielleicht missbraucht; aber ich bin nicht abhängig.

In Partnerschaften, in Liebesbeziehungen, in Eltern-Kind-Beziehungen und in vielem mehr verursacht die psychologische Abhängigkeit (= Verlangen, Erwarten, Fordern) massive Probleme, die bis zur Herausbildung von Neurosen führen können. Ihre Überwindung besteht darin, dass man sich von der Illusion - der andere soll bzw. Muss etwas für mein Glück tun - loslöst: Ich muss mich von der Illusion verabschieden, dass DU das Glück meines Lebens ausmachst. Der andere, für mich als DU, kann etwas für mein Glück und Wohlergehen beitragen, wenn - wenn er sich dafür freiwillig entscheidet, aber er muss mich nicht glücklich machen. Freilich ist mir klar, dass der weitaus größere Teil des von uns Menschen erstrebten Glückes mit den Beziehungen, die unser Ich zu allem DU aufnimmt, aufs engste verflochten ist. Und da ist schon die nächste Illusion: Will ich mehr erhalten, als ich zu geben bereit bin, wird mein Beziehungsgeflecht und somit auch mein Glück gestört. Eine weitere Illusion, von der wir uns lösen müssen, heißt: Sich nicht einbilden, dass man den anderen unbedingt glücklich machen muss. Mir sind so manche Menschen bekannt, die meinen, ihre Mitmenschen beglücken zu müssen. Aber wehe, wenn sich die Mitmenschen nur ein bisschen abgrenzen!

Das Loslassen der erwähnten Illusionen kostet Kraft; aber wenn sie gelingt, erleben wir das Gegenteil der gefühlsmäßigen Abhängigkeit. Wir erleben das Moment der echten menschlichen Freiheit. Wir erleben, dass wir Schöpfer des eigenen Glückes sind. Jener freie Mensch, der nach dem Guten an sich zu fragen bereit ist, ist der schöpferisch tätige Mensch:

Der schaffend Glückliche, wobei er seine eigene geistige Form schafft, tag-täglich, um aus sich selbst jenes Kunstwerk (vollendet - soweit wie möglich: vollendet - Einmaligkeit und Einzigartigkeit als geistige Person) hervorzuholen, das er potentiell (im Kern) immer schon ist. Eine gewisse Abhängigkeit ist wohl nie gänzlich zu vermeiden. Es kommt aber darauf an, immer mehr niedrigere Stufen der Abhängigkeit hinter sich zu lassen und höhere Stufen der Unabhängigkeit zu erobern. Eine davon ist dann erreicht, wenn wir gefühlsmäßig - in punkto Glück - nicht mehr und immer weniger vom anderen abhängen, weil wir gelernt haben, auf eigenen Füßen zu stehen, weil wir erkannt haben, dass ich nie mehr rechtmäßig zu erwarten habe, als ich bereit bin, zu geben.

Logotherapeutische und existenzanalytische Überlegungen

Man hört sehr oft, dass die Süchtigen auf der Suche nach etwas seien, das sie nicht gefunden haben, dass sie oft von einer inneren Sehnsucht verzehrt werden. Diese Aussage stellt den wahren Sachverhalt schöner dar, als er wirklich ist. Denn das Streben des Süchtigen, diese Suche und Sehnsucht gilt nicht einem Sinn in der Welt, sondern einer Befriedigung in seiner Gefühlswelt; seinem guten "feeling" Wo also Abhängigkeit besteht, ist sie stets eine Abhängigkeit von bestimmten Gefühlszuständen.

Hier stehen wir vor einem großen Problem: Gefühlszustände schwanken. Einmal kann das Gefühl hoch sein, ein andermal tief, manchmal angenehm und dann wieder unangenehm. Wer die Gefühle immer auf dem Niveau "hoch" bzw. "angenehm" halten möchte, muss zum Zeitpunkt, da sie ins Gegenteil umzuschlagen drohen, etwas unternehmen, um sie künstlich wieder herzustellen. Das gelingt unter Einsatz eines Suchtmittels. Aber, in unserem Leben hat alles seinen Preis, so auch das Suchtmittel: es wirkt nur kurze Zeit; und auf längere Zeit betrachtet erzeugt jedes Suchtmittel erst recht eine Verschlechterung des Gefühlszustandes. Das gute "feeling" stürzt ab in die Qual des Entzuges. Was auf dem Weg der Sucht heiß gesucht wird, ist also bloß ein vorübergehendes Gefühl, also eigentlich nichts - nichts Eigenliches.

Der Süchtige ist wie jeder andere Mensch im Prinzip ein Wesen auf der Suche nach Sinn. Nur dass diese Sinnsuche eben nicht hinter seiner Krankheit, sondern vor seiner Genesung steht, und nicht Ausdruck findet im Sucht = Mittelkonsum, sondern die Voraussetzung darstellt zum Suchtmittelverzicht.

Existenzanalytisches Vorgehen

Der Süchtige muss lernen, auf die künstliche Erzeugung kurzfristiger angenehmer Gefühle zu verzichten. Parallel dazu muss er auf eine Ebene des Menschseins gelangen, in der er der Selbstwertschätzung anderer Personen fähig wird.

Ein Verzicht auf die künstliche Erzeugung kurzfristiger Gefühle ist allerdings attraktiver und leichter erbringbar im Rahmen der Wertschätzung anderer Personen als im Rahmen der Selbstwertschätzung.

Haupt- und Grundanliegen der Logotherapie ist es seit jeher, den Menschen für die Welt und für die Wertschätzung von "Gegenständen" in der Welt aufzuschließen.

Es geht uns also in der Existenzanalyse um eine Änderung von einer "zuständlichen Orientierung" in eine "gegenständliche Orientierung". Der Süchtige hängt ja in seinen Gefühlszuständen, ist von ihnen abhängig; der bessere Weg wäre aber das Übergreifen der Gefühle an das ihm Gegenüberstehende, an das Gegenständliche in der Welt.

In drei Schritten wird dieser Weg gegangen:

Es ist nicht Aufgabe des Menschen, sich selbst zu beobachten und sich selbst zu bespiegeln. Zum Wesen des Menschen gehört vielmehr das Hingeordnet- und Ausgerichtetsein, sei es auf etwas, sei es auf jemanden. Nur in dem Maße, in dem das unseren Patienten wieder gelingen kann und sie solcherart intentional sind, sind sie existentiell. "Existenz" meint in diesem Falle wirklich vollzogenes "ganzes" Leben. Durch dieses spezifische Verständnis der existentiellen Wirklichkeit des Menschen ergibt sich die praktische Aufgabenstellung der Existenzanalyse bei diesen Ratsuchenden für uns wie folgt: Sie ist hier "Analyse" – besser "Erhellung, Klärung" des Umganges mit der Existenz auf neue lebenswerte Möglichkeiten hin. Weil aber Leben nur in der Gegenwart geschieht, ist das "Aktuelle" der Ausgangspunkt der Existenzanalyse. Im Mittelpunkt aber steht immer die Zukunft, die künftige Lebensgestaltung.

1) Der massiven Hyperreflexion der eigenen Gefühlswelt begegnen wir im existenzanalytischen Gespräch mit Hilfe der Dereflexion. Dereflexion meint, sich selbst ignorieren. Mich selbst aber ignoriere ich erst dann, wenn ich an meiner Gefühlswelt vorbeigiere, indem ich auf etwas anderes hinexistiere. ("Wer ein Wozu hat, schafft fast jedes Wie", so Frankl)

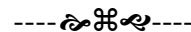
2) Sehr oft ist es die Vergangenheitslast, die die Gegenwart und die Zukunft unserer Patienten verdeckt. So bedienen wir uns im Rahmen unserer Existenzanalyse der biographischen Methode – der phänomenologischen Analyse und Aufarbeitung nicht bewältigter Ereignisse im Leben unseres/r Analysanden/in. Im Gegensatz zur Psychoanalyse ist aber die Existenzanalyse nicht "Archäologie", kein Historismus, sondern eine Projektanalyse, was soviel heißt wie: Erhellung jener Bereiche, die sich im Leben als hinderlich erweisen.

3) Sehr oft wissen unsere Patient(innen) auch nicht Bescheid über ihre Fähigkeiten und Kompetenzen im Hinblick auf ihr weiteres Leben. Sehr oft wurden sie in ihren Familien nicht gefördert, sondern überfordert. Hier geht es im existenzanalytischen Gespräch um die Förderung der personalen Fähigkeiten der Ratsuchenden, um die wahren

Gefühle, um ihr wahres Wollen, ihre Selbstannahme und ihren neuen Umgang mit ihrem Leben. Hier ist auch die Frage wichtig: "Hat mich meine Sucht, oder habe ich meine Sucht?"

4) Und vielen Ratsuchenden fehlt das Wozu der Veränderung und das Wozu im Leben. Es ist unter anderem auch die Orientierungslosigkeit, die sie bei sich bleiben hat lassen. Wo die Existenz behindert ist, suchen wir im existenzanalytischen Gespräch die eigenen Lebensspuren, bemühen uns um die Bewältigung uns noch behinderender Traumata. Sobald es um Suche nach neuen Möglichkeiten geht, schlägt die Existenzanalyse um in die Logotherapie – in die Behandlung der Deviation durch konkreten Beistand in der neuen Sinnfindung und der neuen Sinnrealisierung.

Der Autor: Prof. Uwe Eglau, ECP, Psychotherapeut (Existenzanalyse und Logotherapie), Lehrpsychotherapeut, Vorsitzender der „European Association for Logotherapy and Existential Analysis – EALEA“ in Wien, Vorsitzender der „Österreichischen Gesellschaft für Logotherapie und Existenzanalyse nach Viktor E. Frankl - ÖGLEA“, verbunden mit der European Psychotherapy Academy, Wien. In eigener Praxis als Existenzanalytiker und Logotherapeut tätig. **Einzel- und Paarberatung, Sexualtherapie und Supervision**. Vorträge und Veröffentlichungen über Existenzanalyse und Logotherapie.

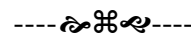
Continuous Professional Development
Logotherapy & Existential Analysis
(ECP and EALEA related)

European Psychotherapy Academy
Augsburg – Vienna
Summer – Autumn - Conferences
Distant Learning Courses

Gersthofnerstrasse 110/11 A1180 Vienna
epsa@chello.at

INTEGRATION

'Logotherapy, in its philosophical directedness, inclines towards the notion of integration. In this sense, integration means seeing the world as one integrated whole. There is another sense of integration, this referring to the internal integration within each human being...they are in Logotherapy's concept of self-transcendence and in Logotherapy's approach to suffering... if Logotherapy is to serve as the integrating agent par excellence, which its basic philosophy allows it to do, then it must be stripped of all identification labels and be seen simply as a human philosophy for all of humankind, adaptable to any lifestyle, applicable to any situation and circumstance, and able to give a sense of purpose and direction to any individual' (R. Bulka, *Analecta Frankliana*, 1980 p 325-330.)

In de ruimte of in een hoek?

Mensbeeld als beslissende factor

Mensen reageren. Dat is een gegeven werkelijkheid. Zo kreeg ik een boek in handen over counseling. De auteur schrijft op een heel prettige en verantwoorde manier. Maar toch, bij het doorbladeren van het boek kom ik terecht bij onderwerpen als ras, raciale houding en vaardigheden, en klasse, jouw klasse en sociale vaardigheden, seksuele preferentie. De indeling doet mij huiveren. Het is een Engels boek; daar is nooit een derde rijk geweest anders dan in ontploffend staal en vallend puin of brieven met 'sorry, your father, son, brother was killed in action'. Ik reageer niet goed op dat soort hoofdstukken. Vooral als het als onderwerp wordt beschreven in een boek dat beoogt om psychotherapeuten op te leiden. Het vervelende is nu dat de schrijver van het boek zelf natuurlijk niet vanuit een Polynesische cultuurachtergrond speelt (dat is een geografische aanduiding in relatie tot een lokale set normen en gemeenschappelijke waarden), maar vanuit een zichzelf bewust als 'blank' omschrijvende groep. Hij schrijft: "het is belangrijk dat je beschikt over gevoeligheid voor ras en voor cultuur gevoelige vaardigheden; door bij voorbeeld nadrukkelijk te vragen naar de rol van ras in het leven van je cliënt en hun relatie met jou". Vanuit een blank standpunt gedacht dus. Bij klasse komt hetzelfde probleem. 'Ieder van jullie brengt de sociale klasse waarin je bent geboren mee in de therapeutische relatie. Een veel voorkomend stereotype is een middle - class therapeut, die de taal, de ervaring en de vaardigheden mist om een relatie aan te gaan met lower-class cliënten ...' Onze auteur benadrukt wel dat het belangrijk is om dit soort problemen te elimineren, namelijk gevoelens van inferioriteit of superioriteit ten opzichte van mensen uit een andere klasse. Maar goed, voordat je het weet heb je toch het probleem dat de individuele cliënt gezien wordt als deel van een collectie. Het neemt niet weg dat die collectivisering er steeds zal zijn. Wij zouden zeggen: hyperreflectie. Dat leidt tot een dwangmatige houding. Houding is instellingswaarde, en instellingswaarde bepaalt hoe je in je leven omgaat met de klassieke tragische triade van 'het leven altijd iets schuldig zijn', 'de onvermijdelijkheid van het lijden' en 'de eigen sterfelijkheid'. Altruïsme, humaniteit op medemenselijkheid gericht zijn, zelf een medemens zijn en gericht zijn op competentie behoren tot de goede motieven voor cliënt, therapeut en therapie. Maar met het bewustzijn inzake rassen - en klasse verschillen besmet je je persoonlijk leven en het schaadt dat van anderen. Want als iemand die zo goed is opgevoed als jij zich al hardop afvraagt hoe het met klasse en ras zit bij de ander, de ander die in de problemen zit zal dan kunnen denken: goh, dat speelt dus ook nog eens mee... . laat ik me daar ook nog eens bewust van worden. Natuurlijk is het een gouden kans om als therapeut te horen hoe door anderen met iets wordt omgegaan! Hoe heeft jouw deze hindoestaanse familie dat met geboorte,

huwelijk, ziekte en dood; hoe hebben we dat zelf in onze familie als het daarop aankomt? Je kunt vragen hoe de dingen werken in de omgeving van de cliënt. Dan stel je die cliënt respectvol in de ruimte. Bij vragen naar ras of klasse of sexual preference zet je de cliënt in de hoek. Dat laatste is m.i. de verkeerde vaardigheid. Ik leerde als aankomend therapeut dat ik ervoor moest zorgen dat ikzelf met mijn rug naar mijn eigen kamerdeur moest zitten... ik bewaak de ingang en de uitgang. Een agressieve cliënt heeft me ooit bevestigd dat dit de juiste plek is om in mijn kamer te zijn. Therapiesessies met mensen uit Afrika - landstreek met zoveel ruimtes dat het sprekend lijkt op het bijbelse vaderhuis met zijn vele woningen - hebben mij geleerd dat het existentieel om hetzelfde gaat, namelijk om waardigheid en om een zinvol leven. Zowel waardigheid als zinvolheid werden weliswaar in een andere taal, maar voor mij op een volstrekt heldere wijze meegedeeld. Alle cliënten waren ervan overtuigd dat zij tenminste mens waren. Dat zij iemand waren als ik; dat hun pijn en verdriet over verlies, geweld en vervolging precies zo pijn deden als bij mij. Dat hun moeite met veranderen naar een punt voorbij het dal van depressie tenminste net zoveel energie, denkkraft, levensmoed en wilskracht kostte als bij ieder ander van mijn cliënten, mijzelf inclusief. De lidtekens zien er hetzelfde uit, het bloed is even rood. Het Engelse boekdeel dat me stoort verheft psychosociale en biologische projecties tot dimensies. Natuurlijk ken ik mensen die niets anders doen en daarmee aangeven dat zij denken dat dat normaal is. Alleen al de term 'normaal' is een projectie. Goddank ken ik ook mensen die anders zijn. Ikzelf ben anders, maar alleen vanwege het feit dat ik Willem ben en niet blank of hindoe of homo. In dat opzicht is integratieve Logotherapie een kritische correctie, vooral ook omdat uit transculturele existentiële analyse (Existenzanalyse) blijkt dat waarden niet bruin of arbeider of homo of hetero zijn, maar - u raadt het al - individuele uitdrukkingen van *persoonlijke* existentie. Er is geen collectief dat blank, hetero, westers en middle -class is. Er is wel universeel streven naar respect, waardigheid en naar een zinvol bestaan. Het is goed dat ik heb mogen leren hoe het wel werkt. Die vaardigheid is een levensvatbare vaardigheid. Voor ieder mens geldt het '*alius aliter sed non aliud*', iets dat bijbels gezien God en mens gemeenschappelijk is. Ieder van ons is steeds wie hij of zij zijn zal, namelijk in de trouw, zonder ooit iemand anders te worden. De belangrijkste kritiek op de eenzijdigheid van zowel leertheorie als psychodynamiek is dat deze richtingen als psychotherapie geen 'gevoel' hebben voor de uniciteit en voor de existentialiteit; die ruimte waar ieder de individuele vrijheid in verantwoordelijkheid voor het eigen bestaan omzet in vorm en daad. Therapie luistert nauw als het om uitgangspunten gaat! Goede therapie helpt mensen uit de hoek en helpt hen om in de ruimte de eerste stappen zelf te zetten

Adequate Psychotherapy Training

Dr W. J. Maas

www.europsyche.org

Psychotherapy training usually adheres to either one model of the science and profession, or it is designed as a sort of cloak, rather superficially covering what used to be considered 'main stream' approaches. The latter choice for a training standard is a more or less political one, heavily depending on second hand knowledge.

It also has to do with culture in a sense that for instance in the Netherlands, 'staying in the middle' has been the policy of choice for those who fear any identity or deny to deal with the issue of meaning. It has become quite popular to consider oneself an agnostic and to think of it as rather civilised. However, as we know, it is the result of a collective neurotic reaction, which teaches that whoever stands at the edge of a group tends to become the first victim of those who attack (c.f. Frankl, Man's search for Meaning). The other neurotic response known to us is the one deciding to go with the flow. If there are two models of an approach to psychotherapy claiming to be the best, the biggest, the sole valid ones, it seems to be the clever thing to not contradict it. In a culture, which tends to look at things in a bipolar frame, like 'wrong or right', the response will be to join those who scream loudest about their proclaimed right, and deliver the political gate for them to prevail. Imagine the opposite position in such a situation, and it all becomes quite clear. Groups, societies, do not just have the need to proclaim exclusivity, but they also tend to play the power game. As soon as psychotherapy becomes trapped in such a situation, the victims are there. It is psychotherapy as such, it is the person in need of psychotherapy, and last but not least, it is society itself that will not develop into the stage, which we need in our modern world. This would be a stage of development in humanity, which welcomes and sustains plurality, recognises personhood and promotes equal rights of participation as well as integrates all of this wealth into the development of the next stage. The above situation draws heavily on the ultimate goals of psychotherapy in it. This goal would be a psychotherapy respecting and acknowledging and integrating the results of all its clinical evidence into a science of psychotherapy as well as into a professional practise, which allows the development, and implementation of free and responsible personal expression. In other words, the difference would be the one between those who 'use up' and those who 'take care of'. We all are familiar with the difference between using up resources and the careful management of possibilities. Adequate

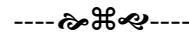
psychotherapy training would therefore look for a different standard. The European Certificate for Psychotherapy of the European Association for Psychotherapy in Vienna is such an effort. However difficult it was and will be to keep the integrity of the process, and however deplorable it has been and still is that neither behavioural nor psychoanalytical psychotherapies participated in the almost a decade of hard work and careful negotiations, the ECP is both intercultural, transnational and peri - modality. The participants took care of the non-present but predictable contributions of behavioural and psychoanalytical psychotherapy, by building in ample and suitable space for the training demands of such modalities. Modalities may join afterwards, by viable procedures and independent judgements of both an opposite and a friendly neighbour. The scientific evidence of any modality is being presented in one and the same model, following a carefully designed trail of questions to present the required evidence. The organisational evidence is looked upon in a business manner. The very basis for the ECP is the so-called Strasbourg Declaration, a masterpiece of respect and of civilised behaviour, which we normally would describe as tolerance. This brought together over 30 modalities of psychotherapy, about 43 European national umbrella organisations, representing more than 50.000 psychotherapists. Among them are a lot of behavioural and psychoanalytical individual colleagues. Through a timeslot for Grand parenting, it has proven to be possible to issue the ECP for those in title. Grandparenting as such is structured by requirements and rules, which offer those who are field wise recognised, experienced and well trained therapists in one of EAP's European wide organised modalities, as well as for others, like psychoanalysts and behavioural therapists, through an international subcommittee of the European Training Standards Committee of EAP. In short, in spite of the difficulties which psychotherapy modalities experience in several European national situations, they work together in an astonishing good relationship at the European level. Together they now have reached the NGO-consultative status with the European Council in Strasbourg. Together they co-operated over a decade in organising European Psychotherapy Conferences, participating in several World Conferences, etc. The Training Standard comprises the essence of psychotherapy in general, and allows modality specialised training on top, integrated in personal psychotherapy training routes and practise under supervision in ample contact with people in crises and with other professionals in the helping field. The training is available for those who have a university degree in one of the human and or social sciences, and also acknowledges previous learning. The training time varies between 4 and 7 years of part time postgraduate studies and practise. In this way, a very well-balanced training is occurring and well-balanced psychotherapist professionals are at work.

Their professional title is European Registered Psychotherapists, or, as in the Benelux, Psychotherapist ER®. ECP holders work along a code of professional ethics, they are liable under national organisational law, and their clients have access to professional complaint procedures. For training institutes the consequence of the ECP is immense. No longer will a trainer/ supervisor be recognised without an ECP. Training programs have to meet the criteria of EAP, which includes a European wide acknowledged training program for the relevant modality as well as the affirmation of adequacy of the organisational status by the National Awarding Organisation of EAP. Accredited statuses have to be renewed every five years. Adequate psychotherapy training is an expensive, an extensive and an intense enterprise. However, to make sure that both government and client get the required quality and the right professional circumstances, EAP and its participants have undertaken to get there operational and well under way. As a member of EAP, I have been involved in designing and negotiating the EAP standards for Training and Organisations.

During several years I have been privileged to serve as the chair of the National Umbrella Organisations Committee as well as in several other key committees of EAP.

It is of great importance for all of our nieces and nephews in psychotherapy as well as in integrative Logotherapy and Existential Analyses to be aware of what is going on in the field, and what it does mean already in terms of the future of the modality as well as the future for students. It may be that several countries still hold on to the wrong ideas concerning our science and profession, however the European Treaties do not. We know that these treaties are basic issues in courts of politics. What we need to do is to make sure that we do not exclude ourselves in splendid but sadly misplaced pride. As secretary general of the European Association for Logotherapy and Existential Analyses, and as a NL representative for the European Association of Integrative Psychotherapy, I do hope that sooner than later the stage of well understood self-interest prevails over the belief system of by gone national and personal differences. For the sake of our shared responsibility, to come up with the therapeutic answers which will serve our clients and societies to get rid of emotional disorder and of collective neuroses like prejudice, fanaticism, fatalism, nihilism and indifference. This will be the healthy and meaningful thing to do, for each and every one of us. Adequate training is necessarily a shared international and trans-modality responsibility and a joint venture. This is at least also a tribute to the great teachers we share. I remember Frankl's problems with some Austrian psychotherapy politicians, and his courage to acknowledge the importance of the venture when he wholeheartedly said 'yes!' to the existence of EALEA and to its efforts to find a firm social basis in the continuation of its proclaimed tendency of integration and its

responsibility for public health. Frankl died September 2, 1997. His pledge and his contribution to what healthy and humane psychotherapy means for the individual person, for education, for couples, for parents and children in transition, for refugees and their horrid experiences, for governments and politicians who would gain so much from becoming aware of what it means to be human and to act in response to that awareness in dignity, Frankl's vivid mind and his excellent analysis, all of his work echoed in the opening speeches of the 2nd World Conference of Psychotherapy in Vienna in 1998. Not as fading away with the old soldier, but as the onset of a new tide for Psychotherapy and for the adequate training of its professionals.

3rd World Congress for Psychotherapy
July 14 – 18, 2002 Vienna

ANIMA MUNDI
The challenge of globalisation

Call for Papers

Welcome to the third World Congress for Psychotherapy in Vienna. We are expecting about 4.000 participants and many famous experts from all over the world.

We will focus on the emotional and technical challenge of the globalisation. We will try to exchange strategies of treatment and training of all five continents.

We will offer plenty of possibilities to enjoy the international professional company, as well as interesting visits to Vienna, cultural events and special places.

The WCP is offering a variety of pre-congress workshops on July 13th 2002 on various psychotherapy modalities and special topics.

For details visit www.worldpsyche.org

Prof. Dr. Alfred Pritz, president WCP

Integration through the therapeutic search for health and meaning in dignity.

Prof. M. c. Rappard et al, in memory of V. E. Frankl.

Introduction

Logotherapy and Existential Analyses (Existenzanalyse) have been designed as the twofold critical correction and contribution to psychotherapy. Psychotherapy was enriched to become an independent science, as well as determined to integrate the awareness of the human spiritual into its development of professional practice. Looking at the beginnings in the first half of the 20th century, the contribution of Existential Analyses and Logotherapy are quite recognisable. As such, the development of psychotherapy itself is example of integration, although there are still schools in which it is not yet clarified that even the simplest hypothesis involves the human person in its noodynamic capacity of self-distancing and self-transcendence. Without the human spiritual there would be no thought, no science, no arts, no love. We would not know about dignity and meaning, nor would we have been able to find out the relevance of the human spirit for individual and collective mental and physical health.

Method is not a belief system

Logotherapy as such does not depend on a belief system, but it has been developed upon systemising *clinical evidence of the human spirit*. It is designed as universally operational set of techniques to get to the point when it comes to restoring private and group moral, relieving psychological and emotional suffering, enabling persons to live in dignity in spite of damaged physical, social and cultural conditions, and promoting unconditional humanity as the integral component of a meaningful life. Every physician, every psychologist, every sociologist, every parent, every coach, every person knows, that if moral gets lost, the cause gets lost, the patient will give up, social structure will go down, targets will not be reached, boredom and disorder will take over. Reactions like aggression, depression, addiction (suicide, no matter if immediate by 'accidents' or effectuated in delay through the use of drugs), will accompany the attitude of having given up on oneself, the other and or life itself.

Too sophisticated to be simply applicable?

So far so good, one would say. Though, for many people Logotherapy and Existential Analysis still sound too philosophical, even too much of a belief system.

This is often due to the problem that post modernism teaches to think that building follies (eclecticism) is far more sophisticated than to carefully look for and pick necessary and fitting components and only building according to a plan and as such only in a carefully managed situation (integrative). Working with people in situations where mental illness, psychological disorder, social crises or physical decay have taken over the energetic management of human life, is never just a simple thing to do. Even bodies do not always simply follow the natural laws of biology, like we know from numerous occasions. For instance, being dipped into freezing cold water limits the amount of time to merely three minutes during which survival is feasible. Still we have evidence of people who survived more than thirty minutes, whilst they were rescuing others, or since others were rescuing them who ventured their own health and life for no other reason than the victim they wanted to rescue. *Our* behaviour is able to counter real and reasonable fear? It looks like that, however it is the **individual** personal decision to not give in to this fear that enables **particular** behaviour in such situations. Isn't it the same? Obviously not, not even when only results would count. We cannot predict here, we cannot instruct here; we can only state: there are people who show this response as a possibility in such a situation. Looking at the response, it is up to us, spectators and students of human experience, to decide what each of us will do next. We might do a similar thing, if required by the circumstance or by someone in dire need. We might not. But we cannot deny that it has been proven to be a human possibility, obviously either new to the orchestra of possibilities or confirmation of the harmony of life. In the days of Columbus one would not dare to travel beyond the horizon at sea. In spite of what mankind knew way before Columbus.

Integrating what we learn, cherish humanity in progress

The same goes for what we know about humanity and dignity; if we do not take care of the heritage and add to the heritage, integrating its entire powerful message into our existence, it will get lost. We know that for many facts from the past, for instance, when we just try to rebuild a sarcophagus as fine as one of the ancient Egyptians. We can't *yet*, even with modern laser drills it is not possible for us to reproduce the result. Looking at history, lapidating of knowledge has often proven itself to be the companion of ignorance. The old saying that knowledge multiplies suffering is only false, since the opposite proves to be reality. Knowledge however implies its denial; its contingency depends on our commune and in-dividual conscience. Human being is not being in a stable, straightforward line of development. Psychotherapy is not a straight line forward.

Integrative therapy: critically important.

Existential Analyses incorporates the modern diagnostic knowledge and experience, however it will not give up to forward diagnostic conclusions in terms of differentiating between collectively normalised behavioural responses, and expressions of personal existence. Therefore, it contributes the specific options of analysing and exploring the unconscious personal value hierarchy of the individual.

Logotherapy, as the therapeutic application of **positive and communicative** findings from the analytical process, actively incorporates new, efficient working procedures and strategic programs. Nevertheless it will stick to the goal of facilitating change in attitude, change in perception, change in emotion, change in action. It has scientifically underlined the consequences of such changes, even towards the given physical and social conditions of the individual involved. Its specific techniques help clients to integrate applications of the positive findings into new attitudes, an open world to live in and things to do next, people to live for anyway.

It does not make much of a difference for Integrative Psychotherapy like Logotherapy to implement strategic phasing, like in 'explication, catharsis, re-education, rehabilitation, re-integration', or 'perception, cognition, emotion, feeling, behaviour' or in terms of: 'develop relationship, asses and restate problems in terms of skills, state goals and plan interventions, intervene to develop skills, emphasize take always and end'. Because Integrative Psychotherapy like Logotherapy will involve the unconsciously operational values (i.e. goals and purposes, important issues, important others) it will work along a critical dialogue between personal and social axiology anyway. Integrative Psychotherapy, like Logotherapy, is always also cognitive - behavioural therapy, though it considers cognitive - behavioural therapy itself to be a component like psychodynamic and psychosocial and body oriented approaches are.

Integrative Psychotherapy, like Logotherapy is, as Frankl often stated, the roof under which all psychotherapy departments are covered.

The roof of integration (Frankl 1950) is not so much the sole shelter, out there for its own exclusiveness or fame. As this specific noodynamic therapy it is format for the permeating awareness in the complete construction of psychotherapy, namely the presence of the human spirit in its unconditional love and in its defiant power. Its efficacy and efficiency have been proven with critically ill and injured, mentally ill, emotionally disturbed and existentially despaired people of all ages and all over the world. The first beginnings of this type of therapy have been tested under the extremes of conditions.

The case history and the scientific evidence are indeed as impressive as often underestimated.

Extended Contributions

Furthermore, Integrative Psychotherapy, like Logotherapy, has proven to be a universe in which different professional backgrounds actually communicate and cooperate in a sensible way. Its professionals come from each and every human science, medical doctors, psychiatrists, nurses, psychologists, pedagogues, theologians, philosophers, social workers, teaching staff, business managers, people from the police forces, ambulances, fire brigades.

In this respect, the indirect contribution to the rehumanisation of our society is clearly present and at work. It also enriched the profession of psychotherapy, because it has learned how to inform itself always from a student perspective about what a human being is free for in positive as well as capable of in negative terms.

Commemoration in gratitude

It is our gratefulness to what we were enabled to learn throughout the years from persons like *Viktor Frankl*, that now is the steady basis for the development of psychotherapy in its finest of form, for the benefit of our clients and for mankind through their recovered health and meaningful lives in dignity.

Prof. M. C. Rappard B.Ed., M.Sc, Psychotherapist ER®, Board Member of EALEA, EAP, president of STIPO,

Prof. U. Eglau, Psychotherapist ER®, chair of OGLE, president of EALEA,

Prof. W. J. Maas, B.Ed., M.A., Ph.D., Psychotherapist ER®, Sec. General of EALEA, former EAP Executive,

S.Sundl, Cand. Phil., Board member and Treasurer of EALEA.

---~*~*~---

Ik waardeer
I appreciate
Ich werte

**BULLETIN LOGOTHERAPIE
& EXISTENTIËLE ANALYSE**

Ik doneer dus
I therefore donate
Ich spende deshalb

VANDAAG, TODAY, HEUTE € 13,61
via account ABN nr. 46 93 15 652 NILEA –
Groningen, re: Bulletin 2002

ⁱ Max Scheler: **Vom Ewigen im Menschen**, Berlin, 1933, S. 246

ⁱⁱ Uiteindelijk verwachten en verlangen we ook niet van iemand die een groot bewonderaar van Hippocrates of Paracelcus is

, dat hij met precies dezelfde recepten en operatiemethoden te werk gaat als degenen die hij vereert.

ⁱⁱⁱ Is er een inwerking van het psychische op het lichamelijke? Wel, in de dimensie van het fysiologische is het zenuwstelsel een in zichzelf gesloten systeem zonder dat daarbij de mogelijkheid kon worden gezien dat het psychische ingrijpt. Maar in de eerstvolgende, hogere dimensie, in die van het psychologische, ziet het zenuwstelsel er helemaal niet als een in zichzelf gesloten systeem uit. Ook een in zichzelf gesloten cirkel kan, niet zozeer in het platte vlak, maar wel in de ruimte, een open vat blijken te zijn. De geslotenheid van een systeem in de ene en de openheid van datzelfde systeem in een daarop volgende, hogere dimensie is, met de mogelijkheid van een invloed uit deze dimensie in die andere, zeer wel verenigbaar.

^{iv} Paul Matussek: **Metaphysische Probleme der Medizin**, Berlin, Springer – Verlag, 1948.

^v In het kader van een röntgenfoto waarop alleen kalkdichte schaduwen te zien zijn, ziet de mens er uit als of hij slechts uitbeenderen bestond. Het is niet alleen niet waar dat de mens slechts uit beenderen bestaat; het is ook zo dat, wanneer er ook maar beenderen te zien zijn, bij voorbeeld bij een open botbreuk, dat de mens meteen ook niet meer 'heel' is. Analooq aan dit voorbeeld staat het ment het mensbeeld van de Psychoanalyse, de diepte psychologie en de driftpsychologie: ook dit beeld is niet meer dan slechts een schaduwbeeld van de mens. Zodra namelijk een drift geïsoleerd naar voren komt, is de mens als zodanig niet meer 'heel', namelijk ten opzichte van zijn geestelijkheid is hij niet langer intact. Want juist vanuit die geestelijkheid zijn menselijke driften – in tegenstelling tot die van de dieren – altijd en van meet af aan doordoesemd en doorwrocht. In deze geestelijkheid is de driftnatuur van de mens altijd reeds ingebed en wel zo dat niet slechts daarom wanneer driften geremd zijn, maar ook daar waar ze onttremd zijn, de geest altijd reeds zijn werk gedaan heeft; er altijd iets van gezegd heeft - of er juist over gezwegen heeft.

^{vi} V. E. von Gebattel: **Cbristentum und Humanismus**, Stuttgart, 1947 S. 34.

^{vii} Hier kan ook en met dezelfde argumenten de kritiek op de Gedragstherapie aangrijpen, omdat niet duidelijk is wanneer iets persoonlijke beslissing, daad is, of de geconditioneerde individuele reactie op collectieve norm; als alles 'gedrag' is, ontstaat hetzelfde probleem als in DSM-IV; de differentiatie is ambivalent(en) vervolgens arbitrair omdat alle noemers gelijkgeschakeld zijn. (Opm. vertaler)

^{viii} Peter R. Hofstätter, **Das Ende einer Illusion** in: *Wissenschaft und Weltbild* II, 2, 88.

^{ix} S. Freud, **Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie (7)**, Wien, 1946, 100.

^x V. E. von Gebattel: **Not und Hilfe** S. 37.

^{xi} P. Matussek, **Metaphysische Probleme der Medizin**, [2^e erweiterte Auflage], Berlin, Springer, 1950.

^{xii} S. Freud, **Über Psychotherapie**, *Gesammelte Schriften*, Band VI.

^{xiii} Vgl. Matussek, 'In der Gegenwart sind die Daseinsanalyse L. Binswangers und die Existenzanalyse V. E. Frankl's die grösseren und umfassenderen Versuche, sich von der Freudschen Grundposition zu lösen und von einer anderen Ebene aus zu therapieren. Einer der entscheidenden Punkte beider Autoren ist der, dass sie gerade das spezifisch Menschliche nicht durch biologische und psychologische Konstruktionen zu erklären suchen, sondern das Wesen des Menschlichen zu erfassen und für die Therapie fruchtbar zu machen

trachten', **Metaphysische Probleme der Medizin** [2^e druk], Berlin, Springer, 1950.

^{xiv} Vgl. Frankl 'Zur geistigen Problematik der Psychotherapie', in: *Zentralblatt für Psychotherapie*, 1937, waarin voor het eerst expressis verbis deze **Existenzanalyse** geëist en ontworpen werd, als ook Frankl in: **Zur Grundlegung der Existenzanalyse**, *Schweizerische Medizinische Wochenschrift*, 1939. De eis en de grondlegging van een Logotherapie echter gaat terug op een publicatie van Frankl, **Psychotherapie und Weltanschauung. Zur grundsätzlichen Kritik ihrer Beziehungen**, *Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie*, 1925.

^{xv} E. Speer, **Der Arzt der Persönlichkeit**, Stuttgart 1949, S. 21.

^{xvi} Convergentie betekent integratie, zoals blijkt uit de volgende stelling. Daarmee is Frankl o.i. degene die de huidige ontwikkeling inzake integratieve psychotherapie in gang gezet heeft. De European Association for Psychotherapy in Wenen vormt, naast en met de European Association for Integrative Psychotherapy te London organisatorische 'bewijs' voor de geschetste ontwikkeling.

^{xvii} Onder 'medisch' verstaat de neuroloog en psychiater, Frankl zoals bekend de geneeskunst. De moderne geneeskunde heeft hem reeds kort na het uitspreken van deze lezing overtuigd dat psychotherapie ook vanuit andere disciplines kan worden beoefend. De nu volgende passage uit het origineel wordt hier daarom als achterhaald en door Frankl zelf verlaten standpunt niet weergegeven. (Noot vertaler).

^{xviii} Een psychotherapeut wordt niet gemaakt, maar geboren (noot vertaler).

^{xix} De psychotherapeut is niet zozeer geboren als wel geschoold (noot vertaler).

^{xx} Zoals bekend worden alle kandidaten in een psychotherapie opleiding, ook die in het kader van het European Certificate for Psychotherapy van de EAP, op deze terreinen ingeleid.

^{xxi} A. Einstein, **Out of My Later Years**, *Philosophical Library*, New York.

^{xxii} Het woord religiositeit gebruikt Frankl zoals tegenwoordig spiritualiteit het sleutelwoord is.

^{xxiii} 'Het nihilisme beweert geenszins dat er in werkelijkheid niets is, het beweert steeds dat de werkelijkheid niets anders is dan – dit of dat, waarop of waarvan dit door het nihilisme kan worden afgeleid of teruggebracht' V.E. Frankl, **Homo patiens**, S. 1. Wel, terwijl dit 'niets ander dan' de vorm is waarin het nihilisme formeel herkenbaar is, wordt de inhoud ervan gekenmerkt door een overmaat aan geest. Hoor je bij iedere nihilist steeds het 'niets anders dan', dan herken je meteen de geestesvermoeidheid van zijn hart.

^{xxiv} V. E. Frankl, **Homo Patiens**, S. 45- 52

^{xxv} het geweten is de derde stem (noot vertaler)

^{xxvi} Van moderne wetenschappers wordt gezegd dat zij zich teveel gespecialiseerd hebben; in werkelijkheid hebben ze zich teveel gegeneraliseerd. We vinden stap voor stap een tendens tot veralgemenisering – en daarmee gepaard een tendens tot grensoverschrijding. Deze beide tendensen zijn ook het recept waaruit de moderne homunculus is samengesteld. Daarin ligt het fabrieksgeheim. Eerst worden uitkomsten van onderzoek uit een bepaald, begrensde veld van wetenschap op een ander terrein overgenomen. *Vervolgens wordt alles over een kam geschoren, terwijl de schoenmaker zich vervolgens niet meer bij zijn leest houdt.*

^{xxvii} Paul Polak, **Frankl's Existenzanalyse in ihrer Bedeutung für Anthropologie und Psychotherapie**, Tryola Verlag, Innsbruck 1949, S.22